

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau

RAPPORT 1445

Eindverslag Tongeren, Maastrichterstraat 53

Verbouwing van een handelspand en de bouw
van vijf appartementen

Sid Skrabanja, Patrick Reygel en Petra Driesen
Mei 2024

ARON-RAPPORT 1445

EINDVERSLAG

TONGEREN, MAASTRICHTERSTRAAT 53 VERBOUWING VAN EEN HANDELSPAND EN DE BOUW VAN 5 APPARTEMENTEN

Sid Skrabanja, Patrick Reygel en Petra Driesen

Bilzen
2024

Colofon

ARON rapport 1445 – Eindverslag – Tongeren, Maastrichterstraat 53

Erkend archeoloog:	Patrick Reygel (OE/ERK/Archeoloog/2015/00092)
Auteurs:	Sid Skrabanja, Patrick Reygel en Petra Driesen
Foto's en tekeningen:	ARON bv (tenzij anders vermeld)
Wettelijk depot:	D/2024/12.651/66

ARON bv bewaart op een beveiligde wijze enkel informatie over opdrachtgevers en initiatiefnemers met specifieke doelen. Gegevens worden niet gedeeld met derden zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgevers of initiatiefnemers. Gegevens worden op vraag van de opdrachtgevers of initiatiefnemers aangepast of gewist.

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve ons de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken op info@aron-online.be. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van ARON bv mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, bewerkt, en/of openbaar gemaakt door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

ARON bv

Archeologisch Projectbureau
Bremakker 35
3740 Bilzen
www.aron-online.be
info@aron-online.be
tel: 089/511.792

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	3
1. HET ONDERZOEK	4
1.1 Administratieve gegevens	4
1.2 Archeologische voorkennis	6
1.3 De onderzoeksopdracht	6
1.3.1 De werken en hun impact	6
1.3.2 Wetenschappelijke doelstelling en onderzoeksvragen	8
1.3.3 Randvoorwaarden	9
1.4 Werkwijze en strategie	9
2. DE ARCHEOLOGISCHE SITE	13
2.1 Het onderzoeksgebied	13
2.1.1 Landschappelijk kader	13
2.1.2 Historisch kader	19
2.1.3 Archeologisch kader	23
2.2 Bodemopbouw	29
2.3 De sporen	29
2.3.1 Werkput 1	29
2.3.2 Werkput 2	31
2.3.3 Werkput 3	31
2.3.4 Werkput 4	31
2.4 De vondsten	33
2.5 Datering en interpretatie van de site	34
2.5.1 De Romeinse periode	34
2.5.2 De (post)middeleeuwse periode	35
3. SAMENVATTING	37
BEHOUD IN SITU	38
DEPONEREN VAN HET ENSEMBLE	39
BIBLIOGRAFIE	40
BIJLAGEN	
Bijlage 1: Lijst van afkortingen	
Bijlage 2: Periodentabel	
Bijlage 3: Fotolijst	
Bijlage 4: Sporenlijst	

Bijlage 5: Vondstenlijst

Bijlage 6: Inplantingsplan bestaande toestand

Bijlage 7a-b-c: Inplantingsplannen ontworpen toestand

Bijlage 8: Overzichtsplan werkputten op bestaande toestand

Bijlage 9: Overzichtsplan werkputten op ontworpen toestand

Bijlage 10: Overzichtsplan vlak 1

Bijlage 11: Overzichtsplan vlak 2

Bijlage 12: Overzichtsplan vlak 3

Bijlage 13: Overzichtsplan behoud in situ op bestaande toestand

Bijlage 14: Overzichtsplan behoud in situ op ontworpen toestand

Bijlage 15: Profielen

INLEIDING

De initiatiefnemer plant op het onderzoeksterrein aan de Maastrichterstraat 53 te Tongeren de sloop en renovatie van verschillende panden, waarna er in deze panden een commerciële ruimte en vijf appartementen worden gebouwd.

Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van 349 m². Het is kadastraal gekend als Tongeren, 1ste Afd. sie. C perceel 995N.

Voorafgaandelijk aan het huidige onderzoek werd een archeologienota met een bureauonderzoek opgesteld. Deze werd door het agentschap Onroerend Erfgoed in akte genomen onder ID 24162.¹ Gezien de ligging van het projectgebied in het stadscentrum van Tongeren en vlakbij een gekende archeologische site had het onderzoeksgebied een zeer groot archeologisch potentieel.²

Naar aanleiding van de reeds grondige kennis van het archeologisch potentieel van het terrein werd, na toetsing bij het Agentschap Onroerend Erfgoed en in samenspraak met de opdrachtgever, beslist om geen bijkomend archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren maar rechtstreeks een Programma van Maatregelen voor een archeologische opgraving uit te werken over een oppervlakte van 294 m². Het uitvoeren van vooronderzoek met ingreep in de bodem zou in dit geval enkel extra kosten en oponthoud met zich mee hebben gebracht.

De opgraving (2024D199) die door ARON bv tussen 24 en 30 april 2024 uitgevoerd werd, vulde de verwachtingen van het vooronderzoek in: er werden resten aangetroffen van de *Decumanus Maximus* of de hoofdstraat die Romeins Tongeren doorkruiste.

Een archeologierapport werd gelijktijdig met dit eindverslag ingediend.

Voorliggend eindverslag van deze opgraving geeft een beschrijving van de uitgevoerde werken, een overzicht van de resultaten en een interpretatie en een synthese voor de archeologische site.

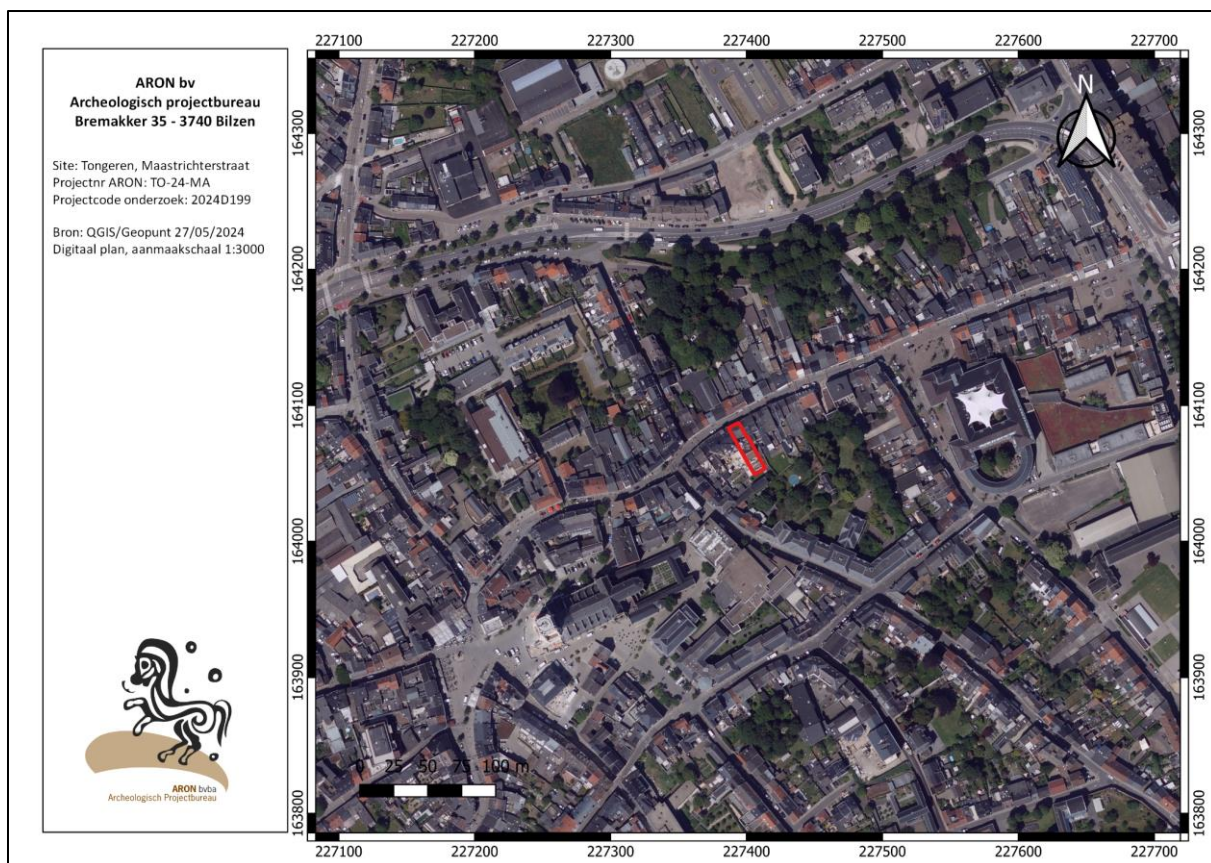
¹ De Loof, Driesen en Reygel 2022.

² De Winter 2024.

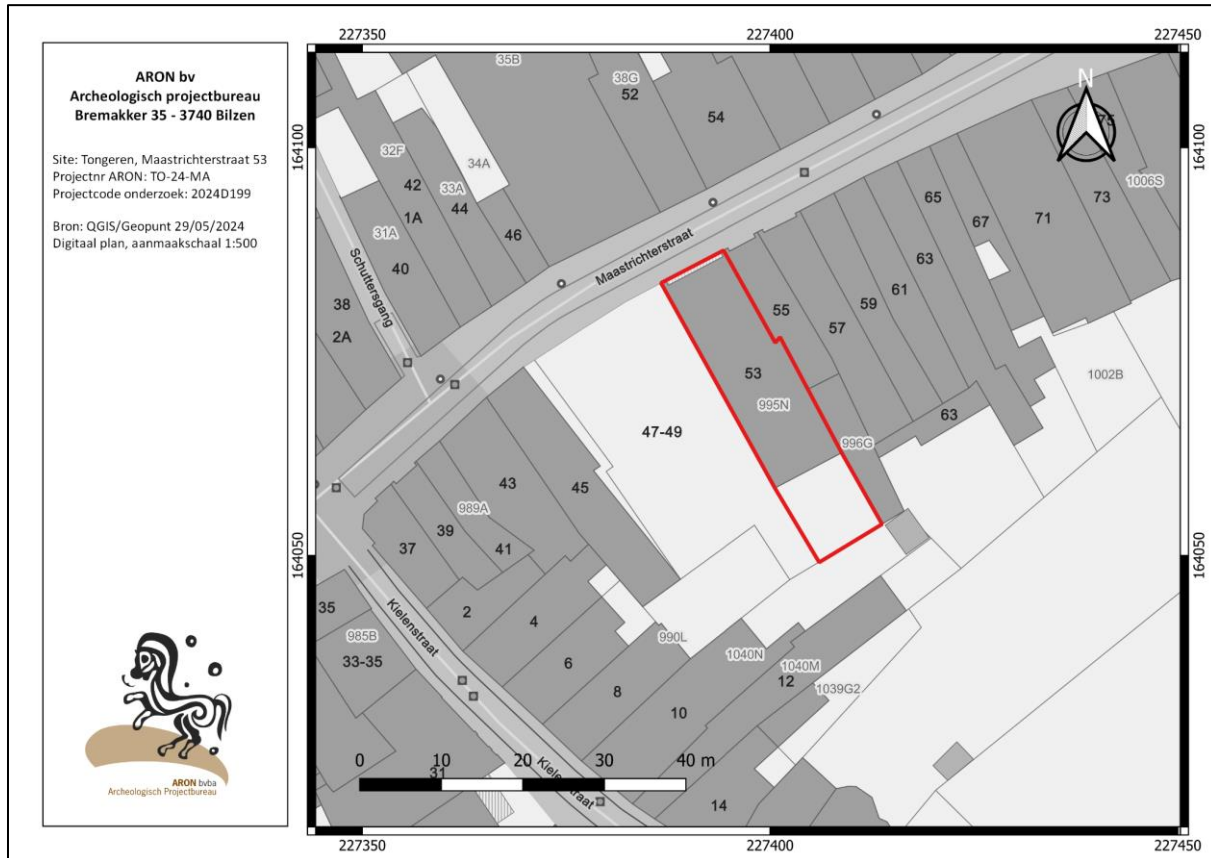
1. HET ONDERZOEK

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Bureauonderzoek: 2022K61 Opgraving: 2024D199	
Naam en erkenningsnummer Archeoloog	Patrick Reygel OE/ERK/Archeoloog/2015/00092	
Rechtspersoon	ARON bv Archeologisch Projectbureau, Bremakker 35, 3740 Tongeren OE/ERK/Archeoloog/2015/00006	
Andere actoren en specialisten binnen het project	Functie	Naam
	<i>Projectleiding</i> <i>Veldwerkleider</i> <i>Assistent-archeoloog</i> <i>Materiaaldeskundige</i> <i>Wetenschappelijke begeleiding</i>	Petra Driesen Patrick Reygel Sid Skrabanja, Joris Steegmans Natasja De Winter, Elke Wesemael Elke Wesemael, Petra Driesen, Natasja De Winter
Extern wetenschappelijk advies	<i>Stadsarcheoloog Tongeren</i>	Dirk Pauwels
Adresgegevens	Tongeren, Maastrichterstraat 53	
Bounding box coördinaten	Xmin, Ymin: 227398.85,164064.33 : Xmax, Ymax: 227405.93,164070.17	
Kadaster	Tongeren, 1ste Afd. sie. C perceel 995N	
Oppervlakte	Het nieuwbouwproject heeft een oppervlakte van ca. 349 m ² . De op te graven zones omvatten samen een oppervlakte van ca. 294 m ² . De oppervlakte die tijdens het onderzoek werd opgegraven bedroeg 19,7 m ² . De overige oppervlakte werd uiteindelijk maar 0,5 m diep verstoord en reikte niet tot in de archeologische lagen.	
Begin- en einddatum van het veldwerk	24 t/m 30 april 2024	

Afb. 1: Orthofoto met afbakening van het onderzochte gebied.

Afb. 2: Grootschalig Referentiebestand (GRB) met afbakening van het projectgebied (rood) (QGIS/Geopunt).

1.2 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

In het projectgebied zelf werd nog niet eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd. In het kader van dit bouwproject werd wel al een archeologienota opgesteld (ID 24162) waarbij een bureauonderzoek naar de archeologie in de omgeving werd uitgevoerd. Voor het volledige bureauonderzoek wordt dan ook verwezen naar deze archeologienota.

In 2021 en 2022 werd door ARON bv op het naastgelegen terrein ten westen van het huidige terrein, ter hoogte van de huisnummers 47 – 51, al een opgraving uitgevoerd. Hierbij werden delen van het zuidelijke baanvak van de Romeinse *Decumanus* aangetroffen, alsook resten van gebouwen die naast deze weg stonden.³

1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.3.1 DE WERKEN EN HUN IMPACT

Op het perceel stond oorspronkelijk een hoofdgebouw met centraal een aanbouw en dieper op het perceel een achterbouw.

De aanbouw zou in het kader van het geplande bouwproject gesloopt worden; het hoofdgebouw en de achterbouw bleven behouden. Voor deze gebouwen was een grondige renovatie en verbouwing voorzien tot een commerciële ruimte en vijf appartementen. De kelder (55m²) - die in het hoofdgebouw langs de straatzijde aanwezig was - bleef hierbij behouden. Wel zou de bestaande betonplaat over de volledige oppervlakte opgebroken worden en vervangen worden door een nieuwe. Centraal tussen de twee te behouden panden was daarnaast een lift met traphal voorzien, evenals een regenwaterput (10000L) en een infiltratieput (5000L). Het terreindeel achter de achterbouw zou, tot slot, ingericht worden als terras en tuin. De bodemingrepen die met deze werken gepaard zouden gaan varieerden in diepte van 0,50 m (opbraak betonplaat & inrichting terrassen/tuin) tot 3 m (regenwaterput) onder het maaiveld (*Afb. 3 en 6*).⁴

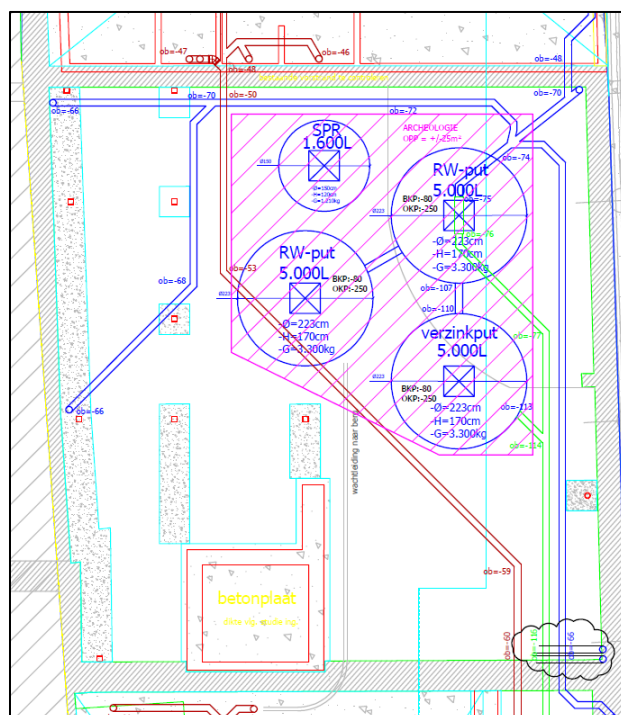
Bij aanvang van het archeologisch onderzoek bleek dat de uitvoer van de werken ietwat gewijzigd was. De betonplaat die onder het hoofdgebouw en het achterpand aanwezig was, was volgens de stabiliteitsstudie voldoende draagkrachtig voor de nieuwbouw en werd dan ook niet opgebroken. De regenwater- en infiltratieput bleken daarnaast vervangen te zijn door vier putten met een beperkter volume die minder diep aangezet dienden te worden (*Afb. 4-5*: 1,20 tot 1,70 m onder het maaiveld). Ook in de achterliggende tuinzone bleef de afgraving beperkt tot 0,2 – 0,5 m onder het maaiveld.

³ De Winter 2024.

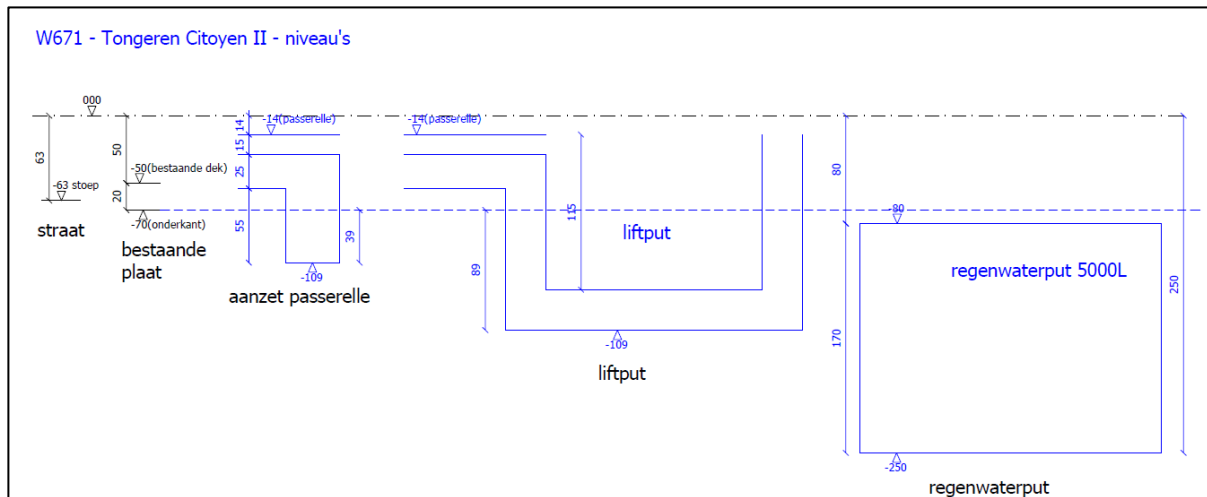
⁴ De Loof, Driesen & Reygel 2022.

Afb. 3: Detail van ontwerptoestand: Links funderings- rioleringsplan; rechts gelijkvloers (Bron: initiatiefnemer, aanmaakschalen 1/50, 1/100, 1/250, 11/08/2022, 2022K61).

Afb. 4: Detail van het aangepaste rioleringsplan (Bron: initiatiefnemer, aanmaakschaal onbek., 2024, 2024D199).

Afb. 5: Snede van het aangepaste rioleringsplan (Bron: initiatiefnemer, aanmaakschaal onbek., 2024, 2024D199).

1.3.2 WETENSCHAPPELIJKE DOELSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

Doel van de archeologische opgraving is een inzicht te verkrijgen in de aard en de datering van de archeologische site. Uitgaande van de resultaten van omliggende onderzoeken betreft het de Romeinse en (post)middeleeuwse stadscontext van Tongeren.

Landschappelijke context:

- Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw van het terrein?
- Wat is de stratigrafie van de site?

Sporen

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Vierde eeuwse zwarte laag:
 - Uit wat is de Romeinse zwarte laag opgebouwd?
 - Is er een stratigrafie in de zogenaamde 'zwarte laag'?
 - Zijn er sporen zichtbaar in deze laag?
 - Wat is de datering en ruimtelijke spreiding ervan binnen het projectgebied?
- Zijn er sporen te herkennen? Wat is hun aard (functie), datering, verspreiding en ruimtelijke samenhang?
- Zijn er structuren in samen horende sporen te herkennen? Wat is hun aard (functie), datering, verspreiding en ruimtelijke samenhang?
- Hoe was het gebied ruimtelijk ingericht? Is er sprake van een planmatige inrichting van dit stadsdeel? Zo ja wat is de aard en de datering van deze inrichting?
- Welke evolutie is vast te stellen in de gebruikte bouwtechniek en plattegronden?
- Werd het terrein genivelleerd/geterasseerd voorafgaandelijk of na een bewoningsfase? Zijn er keurmuren of terrasmuren aanwezig?
- Zijn er naast bewoningssporen en structuren ook sporen die wijzen op artisanale activiteiten? Zo ja, wat is de datering, de aard en de omvang (kleinschalig, eigen gebruik vs grootschalig, marktgericht) van deze activiteiten? Is er een samenhang waar te nemen tussen deze sporen onderling enerzijds en deze sporen en de bewoningssporen anderzijds? Zijn er sporen van metaalbewerking? ovens? leemwinning? Komen er kuilen voor met sterk organische vulling, of met concentraties aan dierenbotten?
- Hoe eindigde iedere bewoningsfase (brand, afbraak, verbouwing,...)?
- Zijn er sporen van de stadsbranden van 1677 n. Chr., ca. 275 n. Chr., ca. 175 n. Chr. en 69 n. Chr. te herkennen in de stratigrafie?
- Zijn er elementen aanwezig die kunnen bijdragen aan een preciezere datering van de minder goed

gekende tweede- en derde eeuwse stadsbrand?

- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Is de Romeinse straat (*decumanus*) aanwezig, en indien ja: wat is de opbouw van deze straat? Wat is de datering van de verschillende pakketten waaruit deze straat is opgebouwd?
- In hoeverre komt dit baanvak overeen met het zuidelijke baanvak dat in 2021 werd geregistreerd op het perceel ten zuidwesten?
- In hoeverre komt deze weg overeen met of wijkt ze af van de gekende wegen binnen het Romeinse stratennet van Tongeren?
- Hebben er andere specifieke activiteiten in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Zijn er archeologische sporen of vondsten aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met de recentere (postmiddeleeuwse) bouwgeschiedenis van het terrein?
- Indien er menselijke resten aanwezig zijn: wat is de datering, de context en een mogelijke verklaring voor de aanwezigheid?
- Komen er geïsoleerde inhumaties voor? Zoals skeletten, of delen van skeletten, in putten, grachten, funderingssleuven, afvallagen, vloeren..?

De vondsten

- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten, wat is de vondstdichtheid en de conserveringsgraad?
- Wat kan er op basis van het organisch en anorganisch vondstmateriaal gezegd worden over de datering, de functie en de aard van de activiteiten/bewoning die op de site hebben plaatsgehad?
- Zijn er vondstcontexten die als een 'rituele' depositie omschreven kunnen worden?

Natuurwetenschappelijk onderzoek

- Wat zijn, bondig samengevat, de resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek?

Interpretatie vindplaats

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis/stadsontwikkeling van Tongeren?
- Wat is de relatie van de aangetroffen sporen met de Romeinse stadsindeling in *insulae*?
- Wat is de relatie van de aangetroffen sporen met het omliggende Middeleeuwse en Romeinse wegennet?

1.3.3 RANDVOORWAARDEN

De archeologienota met het programma van maatregelen voor de archeologische opgraving (ID 24162) werd door het *Agentschap Onroerend Erfgoed* in akte genomen zonder bijkomende voorwaarden op te leggen.

1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE

Op 19 april 2024 werd via het archeologieportaal bij het agentschap Onroerend Erfgoed een melding met aanvang van de opgraving ingediend met referentie ID 8187.

De opgraving werd uitgevoerd tussen 24 en 30 april 2024 door ARON bv. Petra Driesen was de projectleider, Patrick Reygel was de veldwerkleider en Joris Steegmans en Sid Skrabanja waren aanwezig als assistent-archeoloog. De graafwerken werden uitgevoerd door de opdrachtgever. Het eindverslag werd geschreven door Sid Skrabanja en Patrick Reygel.

Voorafgaand aan de start van het veldwerk vond er op 19 april 2024 een werfvergadering plaats. Hierbij waren Petra Driesen, Patrick Reygel, Dirk Pauwels (stadsarcheoloog van Tongeren) en de werfverantwoordelijke van de opdrachtgever aanwezig.

In het programma van maatregelen van de in akte genomen archeologienota werd gesteld dat het volledige projectgebied opgegraven diende te worden, met uitzondering van het stuk direct achter de voorgevel omdat hier een kelder aanwezig is die behouden blijft. Hierbij werd het projectgebied verdeeld in drie delen (*Afb. 6*): zone 1 was het gebied waar de regenwaterputten en de liftput geplaatst werden. Dit gebied had een oppervlakte van ca. 56 m² en de geschatte verstoringsdiepte was ca. 3 m. Zone 2 was de uit te breken betonnen vloerplaat met een oppervlakte van ca. 143 m² en een geschatte verstoringsdiepte van 0,8 – 1 m. Zone 3 omvatte de aanleg van terrassen en tuinen en had een geschatte oppervlakte van ca. 95 m² en een geschatte verstoringsdiepte van ca. 50 cm.

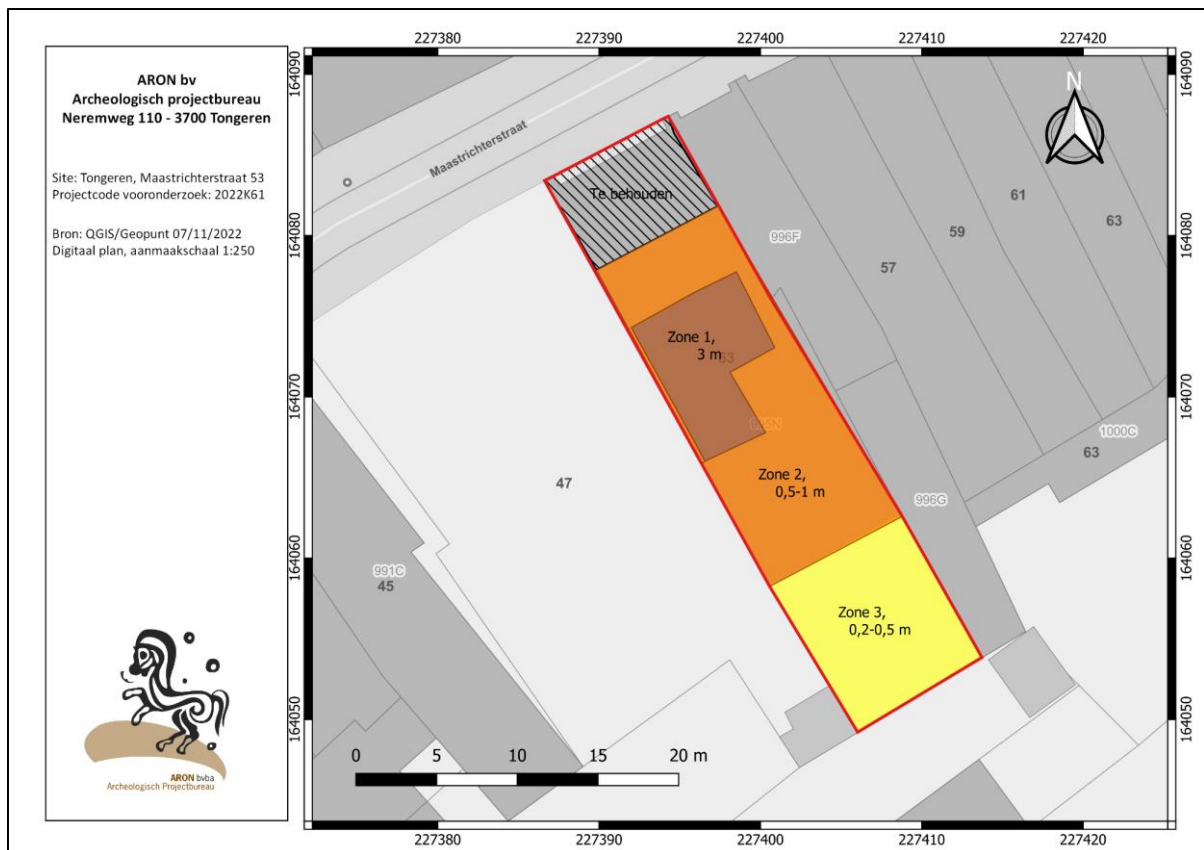
Bij de opvolging van de afbraakwerken en de nieuwbouw bleken bleek dat de al aanwezige betonplaat toch niet uitgebroken diende te worden. Ook waren de bodemingrepen ondieper dan verwacht, waardoor ze binnen de reeds verstoorte bouwvoor net onder het loopvlak bleven. Daardoor bleek het enkel noodzakelijk om de werken in zone 1 te begeleiden. Als eerste werd de uitgraving van de liftkoker en fundering van de trappenhal begeleid (WP4). Zowel de profielen als het vlak van deze put bleken volledig verstoord.

De oorspronkelijk voorziene regenwater- en infiltratieput bleken daarnaast vervangen te zijn door vier aparte putten die minder diep aangezet zouden worden (*Afb. 4*). Om stabiliteitsproblemen te vermijden - indien deze zone als één put zou worden opgegraven - werd op de bovengenoemde werfvergadering besloten om in eerste instantie in deze zone – ter hoogte van twee van de voorziene putten - een werkput van 1,6 m breed en 4,7 m lang op te graven (WP1, *Afb. 7*), waarna het plaatsen van de twee resterende putten begeleid zou worden (WP2 & WP3). De ruimte in de binnenkoer was dermate beperkt en het gevaar op stabiliteitsproblemen zodanig groot, dat het niet mogelijk was om deze onderzoekspullen lang te laten openliggen.

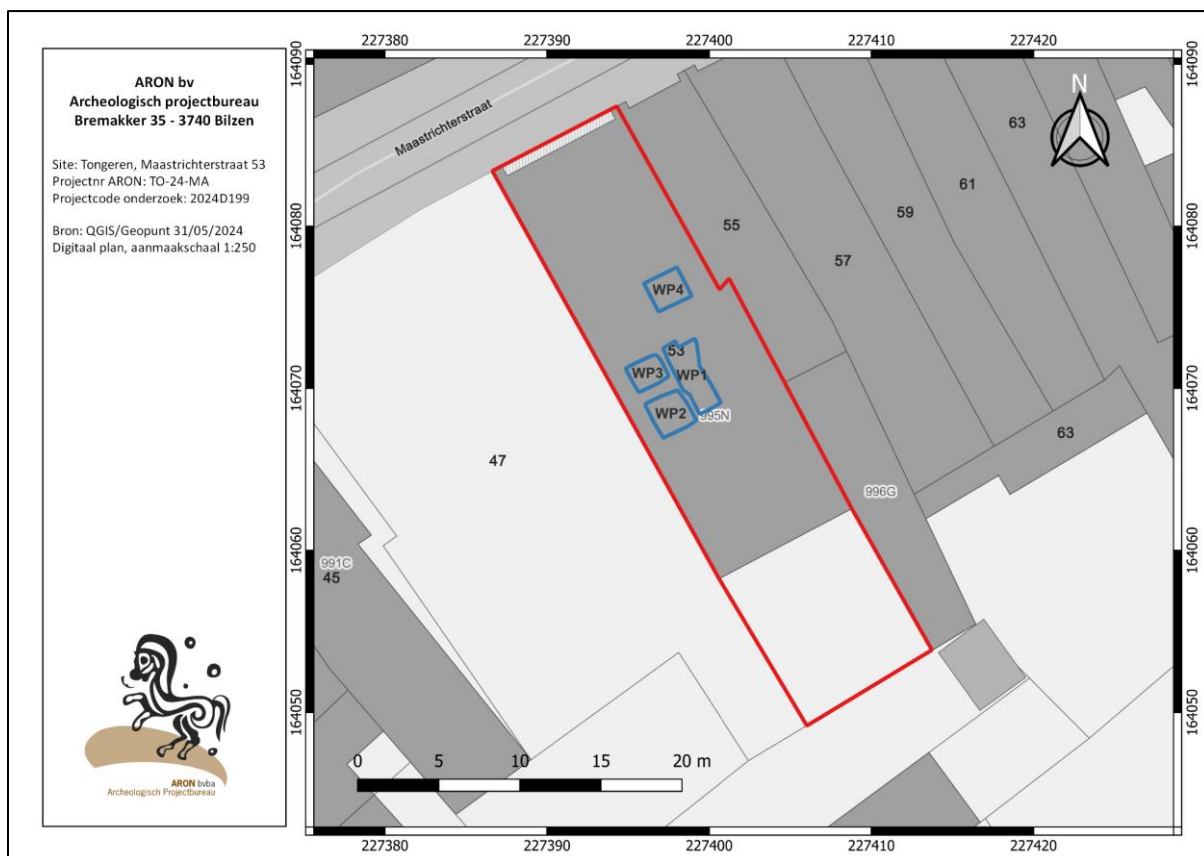
WP 1 werd in drie archeologische vlakken tot op aanzetdiepte van de waterputten opgegraven (ca. 100,25 m TAW) waarna het volledige westelijke profiel geregistreerd werd. Door de werkput haaks op de Romeinse weg en gracht te plaatsen, kon een maximale kenniswinst gegenereerd worden.

WP2 en WP3 waren ten westen van WP1 gelegen. Omwille van instortingsgevaar en onstabiele putwanden kon het vlak van WP3, dat op een diepte van 100,35 m TAW voorzien was, niet aangelegd worden. In WP2 werd het vlak dat zich op een diepte van 100,25 m TAW bevond, wel geregistreerd. De westprofielen van WP2 en WP3 werden eveneens fotografisch geregistreerd en ingetekend.

Elk opgravingsvlak werd aangelegd met een rupskraan van 5 ton met een platte bak van 2 m breed. Van de opgravingsvlakken werden aansluitende overzichtsfoto's gemaakt. Het opgravingvlak en de sporen werden ingemeten door middel van Leica Viva GPS, met de planimetrie in Lambert coördinaten (ESPG:31370), en de altimetrie ten opzichte van de Tweede Algemene Waterpassing, conform CGP 14.3. De opmetingsplannen waren gegeorefereerd en tijdens het veldwerk analoog aanwezig. De veldwerkleider hield de dagrapporten bij. Er werd een fotolijst opgesteld, conform CGP 14.11.4. De sporen werden opgenomen in een sporenlijst opgemaakt conform CGP 14.11.7. Daarnaast werd er ook een vondstenlijst opgesteld conform CGP. 14.11.5 en 14.11.6. Door het registreren van enkele bodemprofielen kon een beeld gevormd worden van de algemene bodemopbouw.

Afb. 6: Kadastrale kaart met aanduiding van de verschillende opgravingszones cfr. het programma van maatregelen van de archeologienota.

Afb. 7: Kadastrale kaart met aanduiding van de werkputten die effectief werden opgegraven (blauw).

Er werden tijdens het veldwerk 15 sporen geregistreerd. Geen van deze sporen werden gecoupeerd aangezien de maximale verstoringsdiepte van de bodemingreep reeds bereikt was. Er werd een machinale coupe gezet op de Romeinse straat en centrale gracht in WP1 tot op de maximale verstoringsdiepte van de bodemingreep. Op deze manier kon er een zo duidelijk mogelijk beeld gecreëerd worden van de verschillende bouwfases van de straat en kon men de te volgen opgravingsstrategie aanpassen. In geen enkele zone werd de natuurlijke bodem bereikt. Het volledige gebied van het nieuwbouwproject komt bijgevolg in aanmerking voor bewaring *in situ*.

De sporen en profielen werden conform de CGP (CGP 14.7) geregistreerd. De analoge registratie werd op het terrein uitgevoerd conform CGP 14.4. Er werden 6 vondstnummers uitgeschreven. Het gaat hier enkel om aardewerk. De vondsten werden per laag met de hand ingezameld. Het vlak en elk spoor werden met de metaaldetector onderzocht. Ook de storthopen van de opgraving werden met een metaaldetector onderzocht. Er werd een metaaldetector gebruikt die het volledige spectrum aan archeologische metalen kan detecteren (Garrett Ace 250). Er werden geen stalen genomen.

De gps-opmetingen werden uitgelezen in AutoCAD. De gegevens werden verwerkt om de gevraagde plannen op te leveren die conform CGP 14.3 werden opgesteld. De profieltekeningen werden gedigitaliseerd in AutoCAD, conform CGP 14.4 en CGP 14.5. GIS-bestanden werden opgemaakt in QGIS.

Afb. 8: Zicht op de werfzone bij het uitgraven van de liftput (WP4).

2. DE ARCHEOLOGISCHE SITE

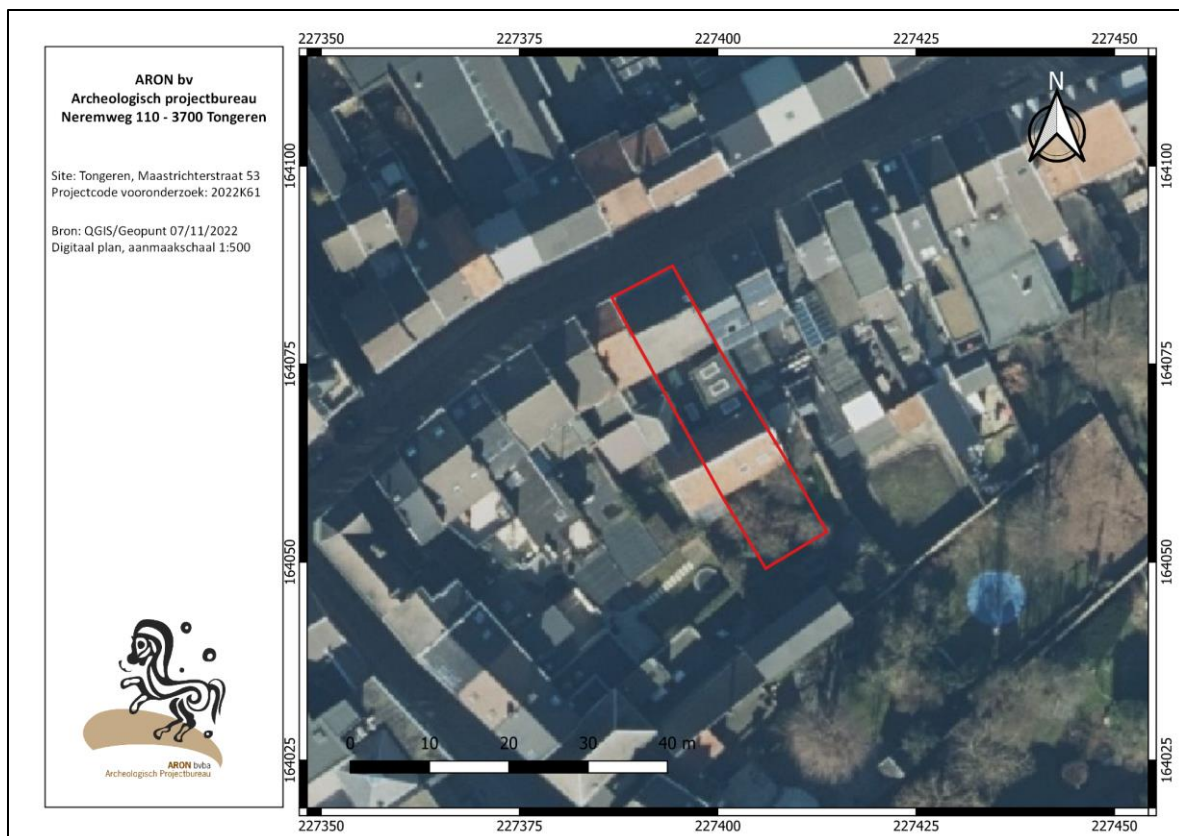
In dit hoofdstuk wordt eerst dieper ingegaan op het landschappelijke ligging van de site en wordt het historisch en archeologisch kader van de site en haar omgeving geschetst (2.1). Vervolgens wordt de bodemopbouw besproken (2.2). Daarna wordt de site beschreven aan de hand van het bestand aan de hand van het bestand aan sporen en vondsten (2.3 en 2.4), en volgt een datering en interpretatie van de site (2.5).

Vanwege het geringe aantal vondsten is er geen apart assessmentrapport opgemaakt. Alle sporen en vondsten werden volledig behandeld.

2.1 HET ONDERZOEKSGEBIED

2.1.1 LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied situeert zich ca. 120 m ten noordoosten van de OLV-Basiliek, in de oostelijke helft van de ommuurde middeleeuwse stad, waarvan de Maastrichterstraat – die het terrein in het noorden begrenst – de belangrijkste oost-west as vormde. Zowel ten oosten als ten westen wordt het projectgebied begrensd door een aanpalende bebouwing. Ook de zuidoostelijke projectgrens wordt volledig ingesloten door aangrenzende percelen, gelegen langs de Kielenstraat. Zelf wordt het projectgebied ingenomen door drie structuren met achterliggende tuin (Afb. 9).

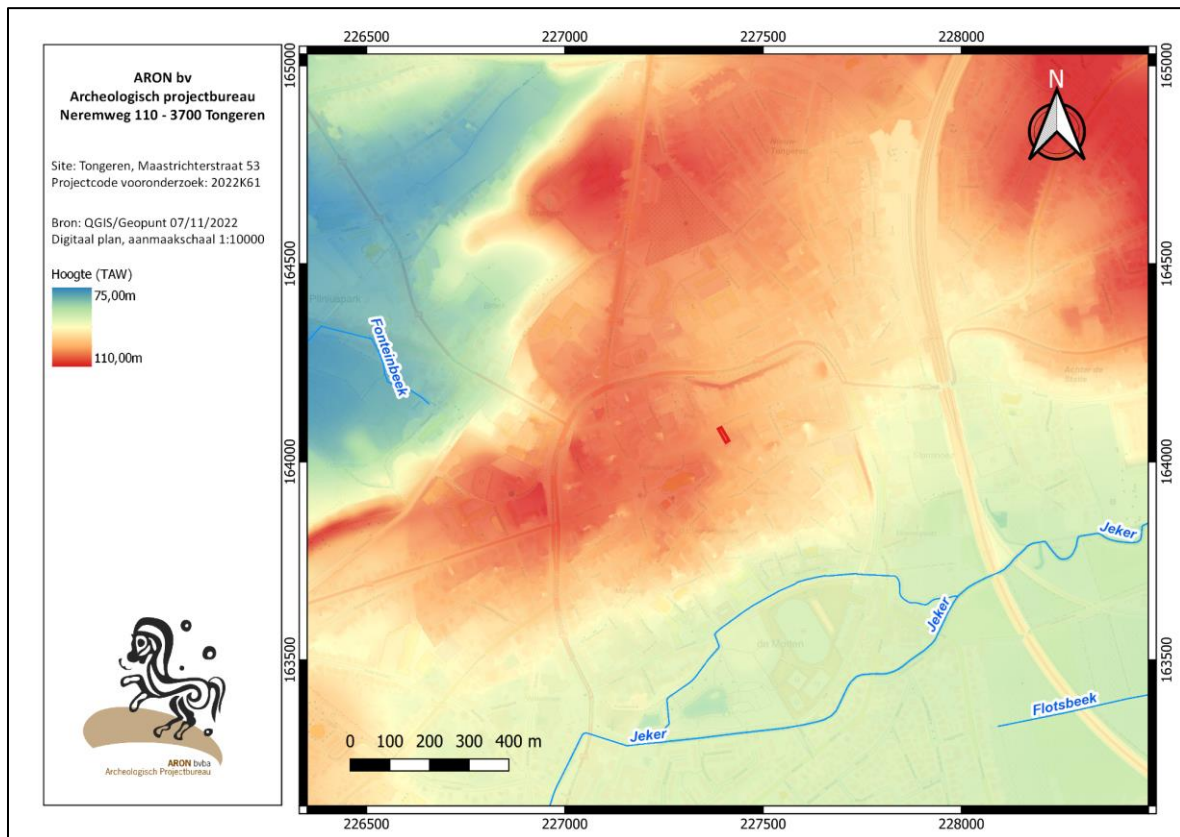

Afb. 9: Kleurenorthofoto 2021, overzicht, met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood).

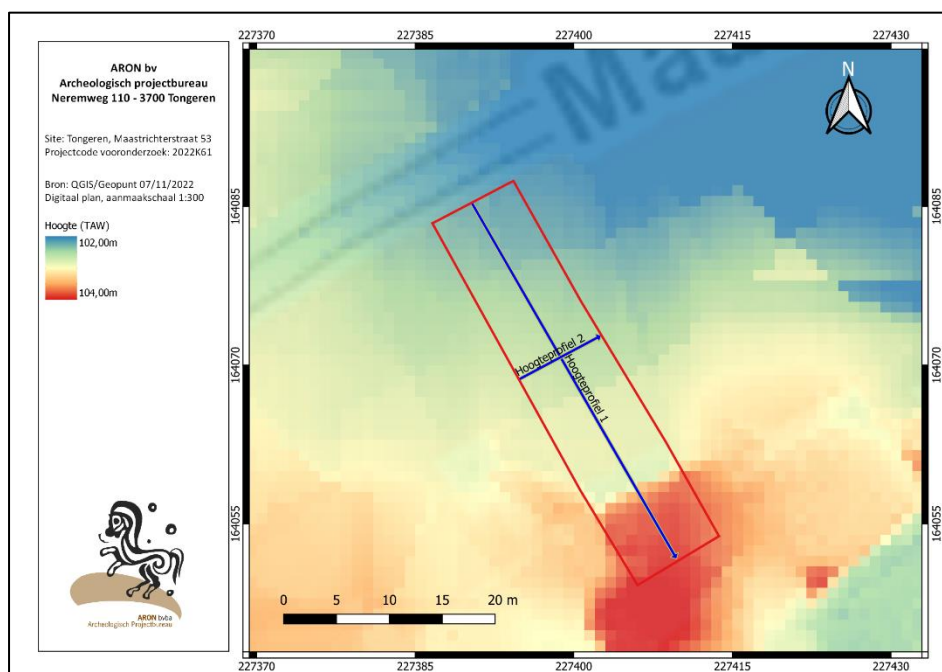
Het projectgebied ligt op de heuvelrug waarop de Romeinse en middeleeuwse stad zich ontwikkelde en die de waterscheidingslijn vormt tussen het Demerbekken aan de noordkant en het Maasbekken ten zuiden ervan. Aan de noordzijde is de overgang tussen rug en lagergelegen brongebied (Fonteinbeek) vrij abrupt, in het zuiden daarentegen is de overgang naar de Jekervallei meer geleidelijk (Afb. 10). Het hoogste punt in de stad nabij de

Watertorenstraat haalt een hoogte van ca. 110 m TAW. Het projectgebied ligt ca. 460 m ten oostnoordoosten hiervan op een hoogte tussen ca. 102,25 en 103,90 m TAW.

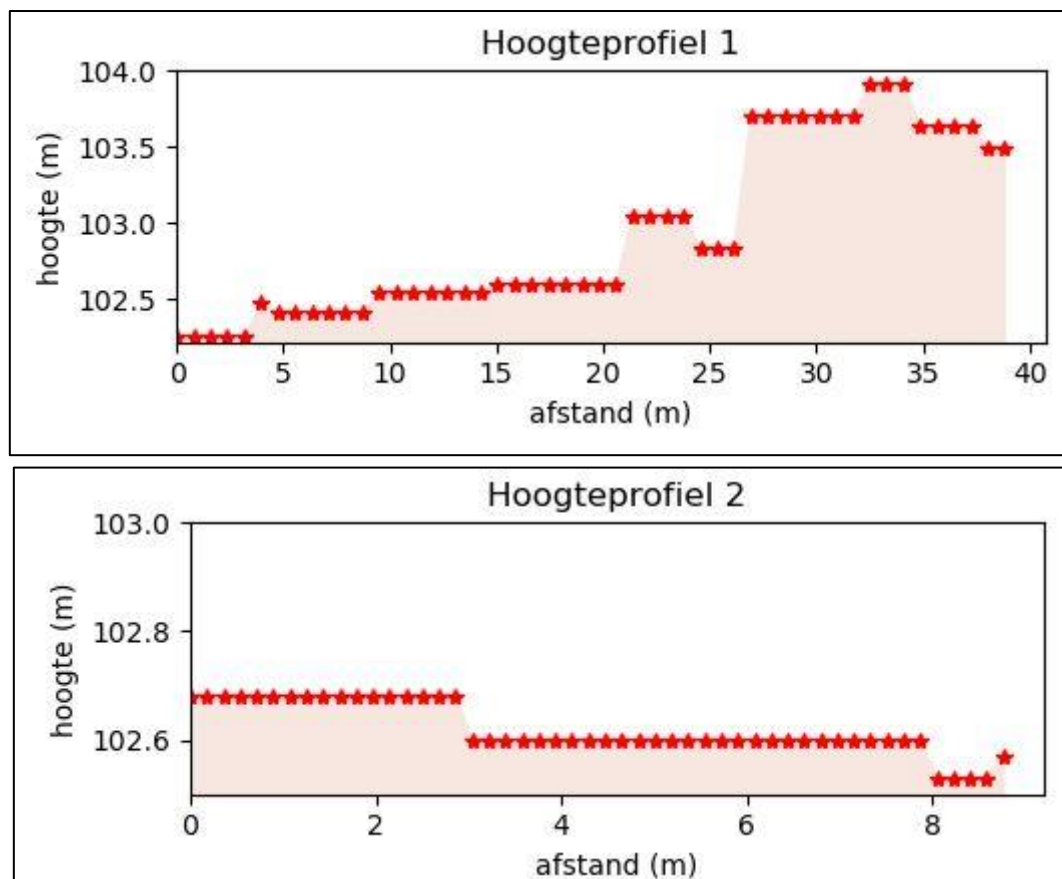
Het terrein kent een getrapt terreinprofiel en stijgt in zuidoostelijke richting (Afb. 11 en 12). Hoogteprofiel 1 toont een stijging van het terrein in zuidoostelijke richting van ca. 102,25 m TAW in het noorden tot ca. 103,90 m TAW in het zuiden. Centraal is er een verlaging door de recente bouwfase.

Afb. 10: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het onderzoeksgebied in het rood.

Afb. 11: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met situering hoogteprofielen op het onderzoeksgebied (rood).

Afb. 12: Hoogteprofiel van het onderzoeksgebied (QGis/Geopunt, digitaal plan, dd. 07/11/2022, 2022K61).

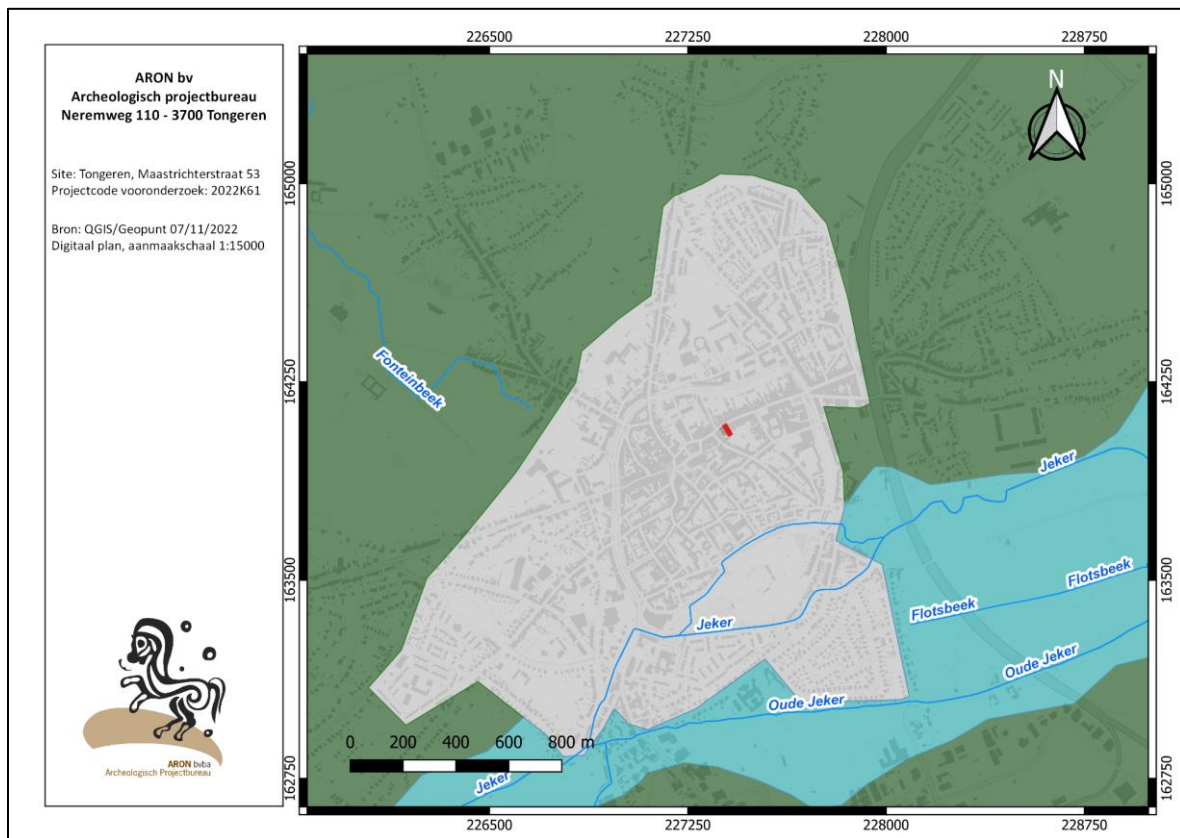
Volgens de traditionele classificatie van landschappen in Vlaanderen ligt Tongeren in Droog Haspengouw, meer bepaald in het zgn. boomgaardengebied van Borgloon-Tongeren. De huidige stedelijke agglomeratie ligt vnl. ten noorden van de Jekervallei, met uitbreidingen in de vallei zelf (Afb. 13). De overgang van droog naar vochtig Haspengouw ligt noordwaarts van Tongeren, grosso modo op een oost-west lijn tussen Bilzen en Sint-Truiden. In termen van geomorfologische eenheden vertegenwoordigt de Jekervallei – zelf ook een kleine geomorfologische eenheid –, de scheidingslijn tussen ‘Het Plateau van Droog-Haspengouw’ ten zuiden en ‘Vochtig Haspengouw’ ten noorden. Het eerstgenoemde landschap is eerder vlak met weinig actieve rivieren en een netwerk van ZZO-NNW georiënteerde droogdalen, het laatstgenoemde gekenmerkt door brede vlakdalen met soms een moerassige alluviale vlakte. De Tertiaire klei onder het leemdek doet talrijke bronnen ontstaan.⁵

In de herindeling van het Vlaamse landschap volgens ecoregio's en -districten werd Tongeren ondergebracht in de ecoregio van de krijt- en leemgebieden, d.i. een sterk heuvelachtig gebied met vnl. zandige Tertiaire ondergrond en/of Krijt bedekt met (zand)leembodems. Deze ecoregio, die grotendeels overeenkomt met droog-Haspengouw, is gekenmerkt door twee districten, met Tongeren op de geleidelijke overgang tussen beide: noordelijk ligt het ‘Golvend Haspengouws leemdistrict’, een sterk glooiend gebied met vnl. ZZO-NNW georiënteerde droogdalen, en soms metersdikke Quartaire leembodems op zandige en kalkhoudende Tertiaire sedimenten. Hieronder liggen Krijtafzettingen die occasioneel dagzomen. Op de overgang tussen Quartaire lagen en Tertiaire sedimenten komt vaak een grindlaag voor.

Dit gebied gaat zuidwaarts geleidelijk over in het ‘Haspengouws leemplateaudistrict’, een vlakker gebied omdat het Tertiaire reliëf sterk gemaskeerd is door een zeer dikke Quartaire leemlaag op een ondergrond uit silexkrijt (met dikke vuursteenpakketten door de ontkalking van het Krijt). Dit Quartair pakket omvat Pleistocene eolische

⁵ Verstraelen A. 2000.

afzettingen, Holocene colluvium in de droogdalen en alluvium & veen in de actieve rivier- en beekdalen. In de Jekervallei met brede dalbodem bereikt dit alluviaal pakket 5-10 m. Behalve in de valleien ligt de grondwatertafel zeer diep.⁶

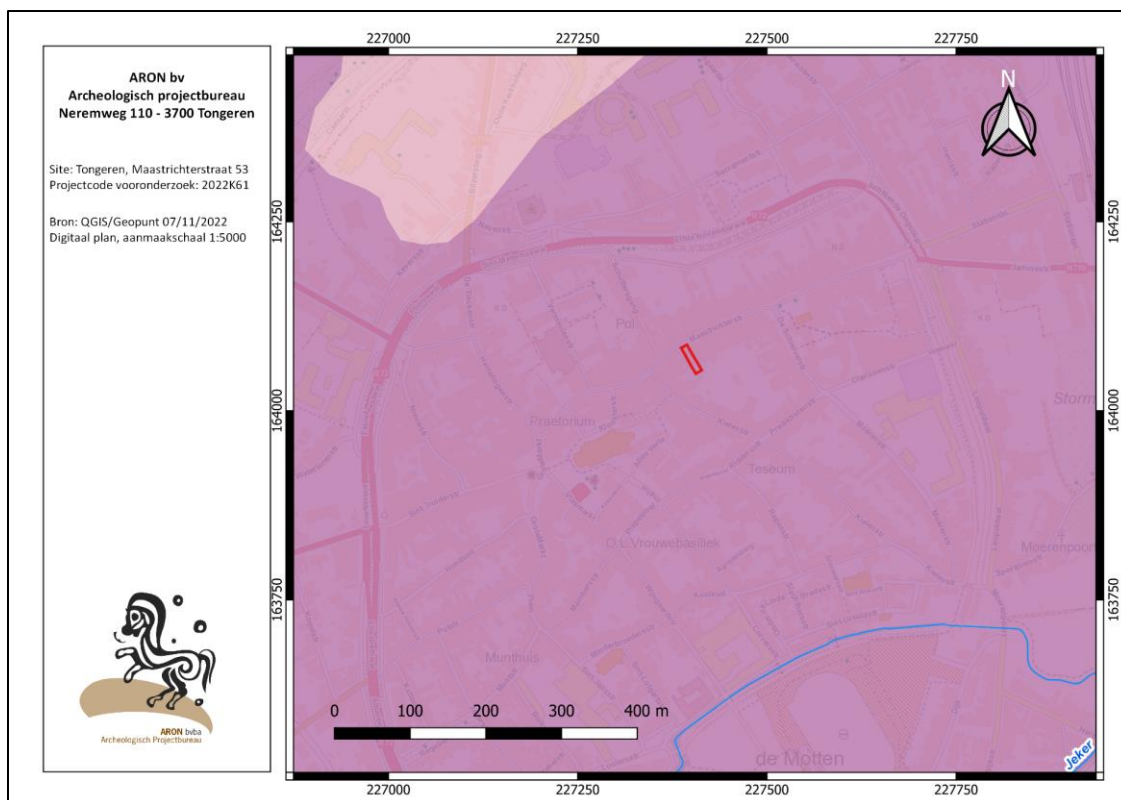
Afb. 13: Uittreksel uit de topografische kaart in combinatie met de traditionele landschappen (donker groen = Droog-Haspengouw; licht grijs = stedelijke agglomeratie; cyaan = Maasbekken, meer bepaald de Jekervallei), met afbakening van het projectgebied in het rood.

Tijdens het Laat-Krijt en in het Tertiair (66,0 tot 2,58 miljoen jaar geleden) werd in een transgressieve fase het gebied ten noordwesten van de Ardennen-Eifel as in eerste instantie bedekt met continentale en kustgebonden mariene zanden en kleien, en later met pakketten krijt. Zeespiegelschommelingen en tektoniek zorgden echter voor een ingewikkelde opeenvolging van zanden (marien en continentaal), kleien, mergel en krijt. De eerste grote mariene transgressie van het Tertiair resulteerde tijdens het Paleoceen in de afzetting van mergels (Lid van Gelinden) en zanden (lid van Orp) van de Formatie van Heers. Een volgende transgressie met bijhorende sedimentatie geeft in het Boven-Eoceen aanleiding tot de vorming van de Formatie van Sint-Huibrechts-Hern (Sh), die de Tertiaire ondergrond van het projectgebied uitmaakt (Afb. 14). Deze Formatie, samen met de Formatie van Borgloon onderdeel van de groep van Tongeren, omvat het Lid van Grimmerdingen en van Neerrepen. Beide leden zijn zandige afzettingen: de oudere zeer fijne zanden van Grimmerdingen zijn afgezet in de zee en zijn kleilig, glauconiet- en glimmerhoudend, de jongere groenige zanden van Neerrepen daarentegen zijn afgezet tijdens een opheffingsfase en zijn grover, losser, zandiger en vertonen stromingsstructuren. De Tertiaire lagen hellen globaal genomen naar het noorden en zijn ongeveer noordwest-zuidoost georiënteerd.

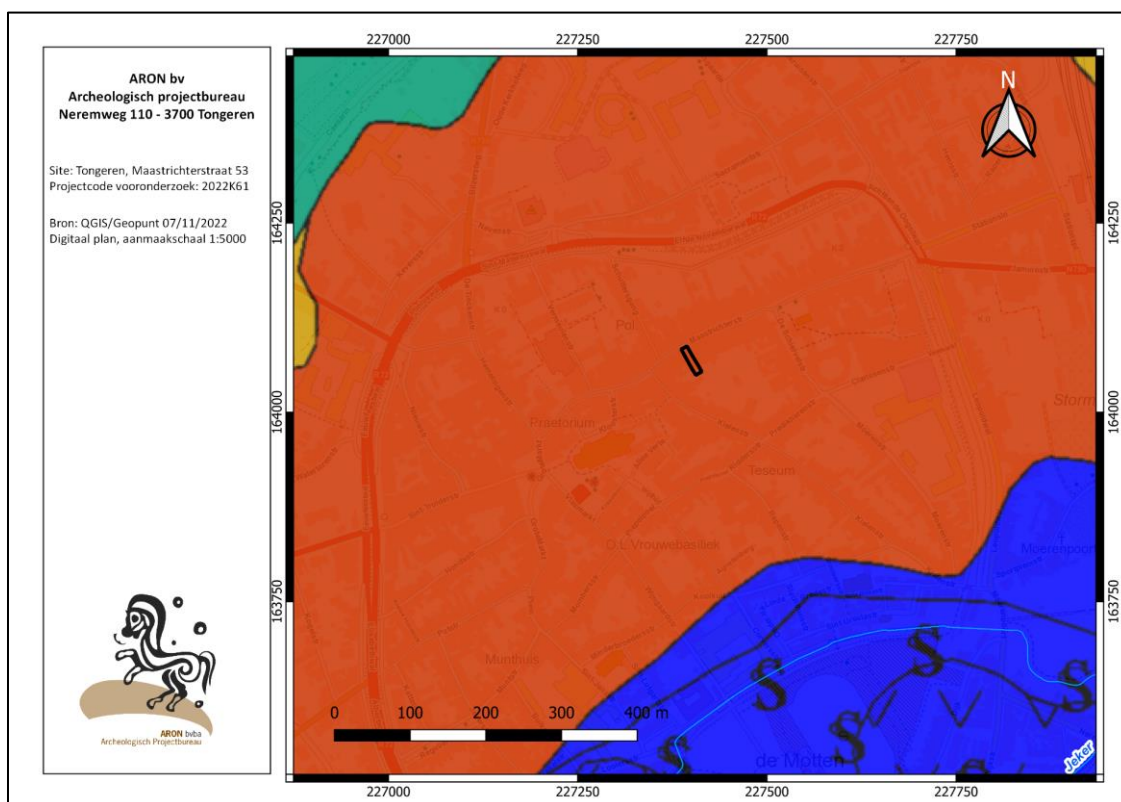
Het Tertiaire landschap van het gehele gebied ten noordwesten van de Ardennen-Eifel as komt tijdens het jongere Pliocene definitief boven zeeniveau te liggen en ondergaat intensieve erosie. Dit landschap krijgt vervolgens in het Quartair verder vorm door de afzetting van eolische lemen en zanden en van alluviale zanden en grinden. De

⁶ Sevenant M. e.a. 2002.

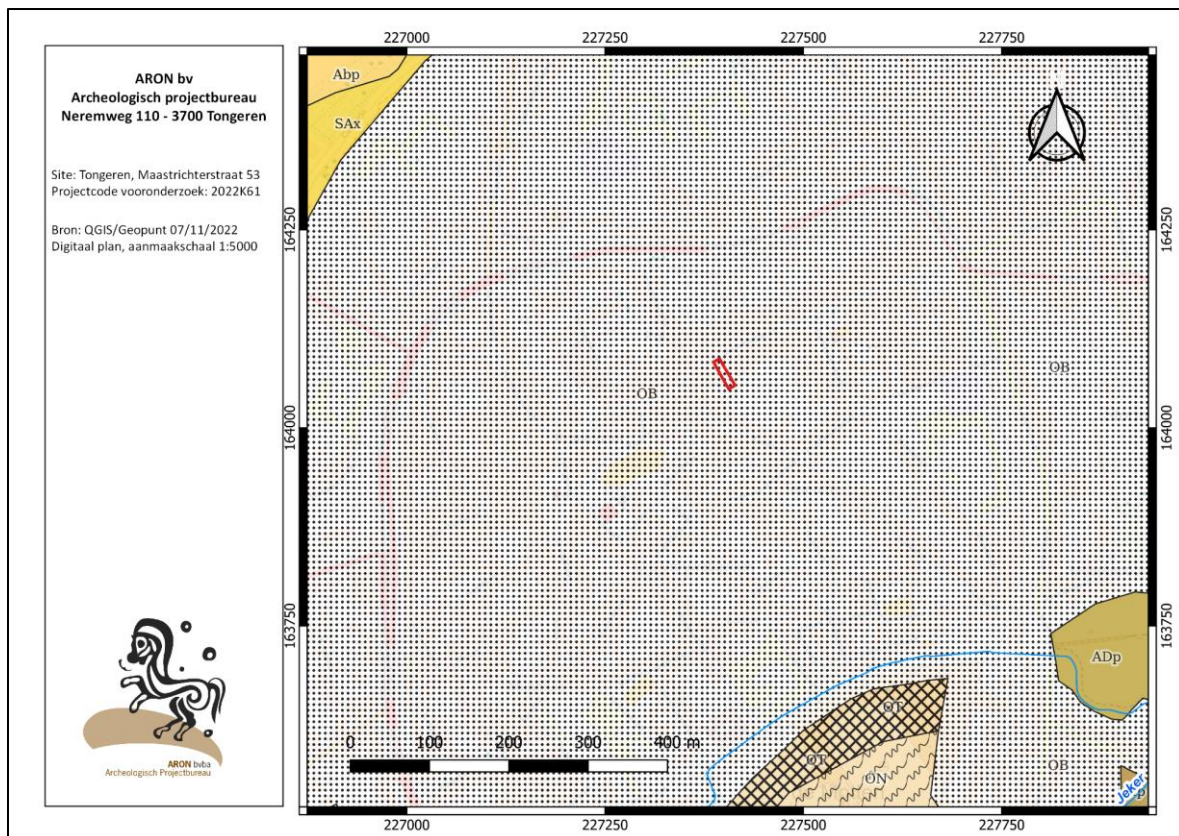
eolische sedimenten werden tijdens de laatste twee ijstijden aangevoerd vanuit het noordoosten: de leem bestaat door de wisselende aanvoer uit verschillende pakketten gescheiden door bodems (Henegouwenleem-Rocourtbodem-Haspengouwleem-Kesseltbodem-Brabantleem), de zanden werden ten noorden van de Demer afgezet en zijn licht leemhoudend. De alluviale afzettingen bestaan meestal uit een basis van residueel tertiair grind en veel silex waarboven grove, herwerkte zanden. De Quartaire landschappelijke vormgeving is hier vooral te begrijpen als een afzwakking van het Tertiaire reliëf: de eolische sedimenten zijn het dunst op de heuveltoppen en steile hellingen, en dikker op de zwakke hellingen en in de dalen. De alluviale afzettingen in de vorm van colluvium en van rivier- en beekalluvium zorgen voor een opvulling van depressies en dus en afzwakking van de hellingen.⁷

Afb. 14: Uittreksel tertiaire kaart en met afbakening van het onderzoeksgebied in het rood (Formatie van St.-Huibrechts-Hern (paars), Formatie van Borgloon (roze), Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

Afb. 15: Uittreksel Quartair profieltypekaart kaartblad 34, Tongeren, met afbakening van het onderzoeksgebied in het zwart (leempakket van 4-10 m dik (oranjebruin), het leempakket van 1-4 m dik (oker), het Jekeralluvium (blauw) en zandige leem (groen). (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

Afb. 16: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in het rood (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

2.1.2 HISTORISCH KADER

Voor een uitgebreid overzicht van de geschiedenis van Tongeren en de bronnen hieromtrent wordt verwezen naar de archeologienota die eerder in het kader van dit project werd opgesteld.⁹

Tongeren werd rond 10 v.Chr. gesticht door Romeinse militairen, om als hoofdplaats voor de nieuwe Civitas Tungrorum te functioneren. Deze was gesitueerd op een strategische plaats midden in het land van de Tungri.¹⁰ In dit centrale deel van de civitas bevinden zich de vruchtbare löss- en leemplateaus van Haspengouw en de Condroz. De stad werd gesticht op een smalle kam die de waterscheiding vormt tussen het Scheldebekken in het noorden en het Maasbekken in het zuiden.

Al snel evolueert Tongeren naar een echte stad. Er wordt een (eerst nog onverhard) stratennet aangelegd, in een militair dambordpatroon van haaks op elkaar staande straten, waarlangs woonstalhuizen in inheemse traditie worden gebouwd. Rondom de nederzetting wordt een aarden wal met palissade en spitsgracht aangelegd. Al snel worden de huizen in inheemse traditie op de meeste plaatsen vervangen door woningen in een meer mediterrane stijl, houtlemen constructies met kamers geschikt rondom een binnenplaats. Rond het midden van de eerste eeuw na Christus krijgen de straten van het dambordpatroon een verharding met kiezel.

In 69/70 slaat het noodlot echter toe: de stad wordt verwoest. Deze verwoesting, die traditioneel in verband gebracht wordt met de Batavenopstand onder leiding van Julius Civilis, moet immens geweest zijn: 2000 jaar later

⁹ Van de Staey et al. 2020, 19-29.

¹⁰ Civitas van de Tungri: de regio rond het huidige Tongeren werd na de Gallische Oorlogen ten tijde van Caesar (midden 1ste eeuw v. Chr.) bevolkt door de Tungri. Daarvoor woonden de Eburones in dit gebied, die grotendeels door Caesar uitgeroeid werden.

worden bij opgravingen in het Tongerse stadscentrum nog zo goed als overal brand- en puinlagen uit deze periode teruggevonden.

In het laatste kwart van de eerste eeuw, nadat de Batavenopstand de kop is ingedrukt door het Romeinse leger, breekt opnieuw een periode van rust aan en verrijst de stad uit haar as. Er worden een opslagplaats en een heiligdom gebouwd en een aquaduct om de stad van het nodige water te voorzien. De versterking van de stadswoningen zet zich in de 2de eeuw volop in. Atuatuca Tungrorum krijgt in de 2de eeuw het statuut van *municipium*.¹¹ De relatieve militaire rust, economische bloei en bestuurlijke ontwikkeling hebben er voor gezorgd dat de regio aan het einde van de 2de eeuw sterk geromaniseerd is. De sporen van de vele naar Romeins model georganiseerde landbouwbedrijven zijn nu nog steeds in het landschap te zien.

Terwijl onze streken genieten van een rustige periode, beginnen echter aan de overkant van de Rijn- en Donaugrens, problemen te ontstaan die later mee tot het uiteenvallen van het West-Romeinse rijk zullen leiden. Om redenen die niet geheel duidelijk zijn, beginnen de Germaanse stammen onderling steeds meer oorlog te voeren en komen daar langzaam volksverhuizingen op gang. In de tweede helft van de 2de eeuw krijgt Noord-Gallië dan ook voor het eerst te maken met invallen van Germanen van over de Rijn. Op diverse plaatsen in Tongeren wordt opnieuw een duidelijke brandlaag aangetroffen uit de tweede helft van de 2de eeuw. Deze wordt in verband gebracht met de in historische bronnen vermelde invallen van de Germaanse stammen, omstreeks 172-174 n. Chr.¹² Vermoedelijk is deze brand een bijkomende stimulans geweest voor de bouw van de eerste stenen omwalling van de stad, die in de tweede helft van de 2de eeuw werd opgetrokken.

De dreiging van over de grenzen leidde in de 3de eeuw tot een crisis op politiek, economisch, bestuurlijk en militair vlak. In 275/76, na de moord op keizer Aurelianus, wordt Noord-Gallië getroffen door de belangrijkste Germaanse invallen tot dan toe. Tongeren wordt voor de derde maal verwoest en veel landbouwbedrijven worden vernield of definitief opgegeven.

Na de Germaanse invallen rond het jaar 275 spreekt men over de laat-Romeinse periode. De samenleving ondergaat nu sterke veranderingen. Dankzij grootschalige hervormingen was er aan het begin van de 4de eeuw nog sprake van een tijdelijk herstel. In deze periode groeit de bevolking terug wat aan, sommige villadomeinen op het platteland worden terug bewoond. We zien een overgang van open steden die zich over een grote oppervlakte uitstrekken, naar gesloten en geconcentreerde steden binnen een verdedigingsmuur. (bv. Maastricht, Heerlen, Bavay, Keulen). Ook Tongeren ondergaat nu grote veranderingen. Er wordt een nieuwe, veel kleinere stadsmuur aangelegd, waardoor de topografie van de stad ingrijpend verandert en een groot deel van de vroegere stad nu buiten de wallen komt te liggen. Buiten de muur zijn nu geen luxueuze stadswoningen meer, al is er nog wel sprake van artisanale activiteit buiten de muur.

In 313 wordt met het Edict van Milaan bepaald dat mensen vanaf nu vrij zijn om hun godsdienst te kiezen. Keizer Constantijn bekeert zich tot het christendom, waardoor deze religie nu de staatsgodsdienst wordt. In de laat-Romeinse periode zou ook het christendom dan ook zijn intrede doen in Tongeren.

Aan de relatieve welvaart van de eerste helft van de 4de eeuw komt opnieuw een einde wanneer de Franken in 355 n. Chr. de Rijn nogmaals oversteken. Ze maken zich meester van Keulen, en trekken daarna verder. Na aanhoudende invallen en een algemene crisis in Noord-Gallië aan het begin van de vijfde eeuw (406-410), wordt het ten slotte definitief militair ontruimd. Dit betekende ineens ook het einde van de Romeinse periode in onze gewesten. In augustus 476 wordt de laatste keizer van het West-Romeinse rijk in Ravenna afgezet door de Visigoot Odoaker. Dit betekent het definitieve einde van het West-Romeinse rijk.

¹¹ De term werd gebruikt voor een stad die bij het Rijk was ingelijfd. De burgers van een *municipium* bezaten het (beperkte) Romeinse burgerrecht, maar behielden tegelijk hun zelfstandig bestuur, uitgezonderd rechtspraak en buitenlandse politiek.

¹² *Historia Augusta* (SHA, *Vita Didii Iuliani*, 1, 6-9), het betreft de Chauci of Chatti en mogelijk ook nog andere stammen.

Over het einde van de Romeinse periode in Tongeren en de overgangperiode met de vroege middeleeuwen zijn we archeologisch amper ingelicht. In de 5de eeuw n. Chr. verliest Atuatuca Tungrorum zijn positie van administratief en militair centrum aan Maastricht. Over het verloop van de geschiedenis van Tongeren in de 5de en 6de eeuw, zwijgen de geschreven bronnen. De bevolking lijkt aan de hand van deze schaarse gegevens erg te zijn teruggelopen maar blijft toch aantoonbaar tot in het eerste kwart van de 5de eeuw. Verder zijn in Tongeren enkele 6de-eeuwse graven gevonden, bij de Maastrichterpoort, op de Markt en in de vroegere Romeinse tempel. Dankzij de opgravingen op de Basiliëksite weten we nu ook dat er in Tongeren een kerk stond in de 6de eeuw en dat de oudste begravingen daar ook uit deze periode dateren. Over zo goed als de volledige 5de eeuw en het begin van de 6de, tasten we echter nog altijd in het duister.

Volgens abt Regino van Prüm, die in het begin van de 10de eeuw zijn *Chronicon* schreef, wordt Tongeren in 881 door de Noormannen aangevallen, geplunderd en in brand gestoken. Tot nog toe werden echter geen echt overtuigende sporen aangetroffen die dit kunnen bevestigen.

In 964 wordt het Tongerse kapittel voor het eerst vermeld in een historische bron, de stichting moet dus alleszins vóór deze datum hebben plaatsgevonden.¹³ Het kapittel zal anderzijds niet opgericht zijn voor 816, het jaar waarin de synode van Aken plaatsvond, waarin in de 'institutio canonicorum' bepaald werd dat de aan de kerken verbonden geestelijkheid in een religieuze gemeenschap hoorde te leven.

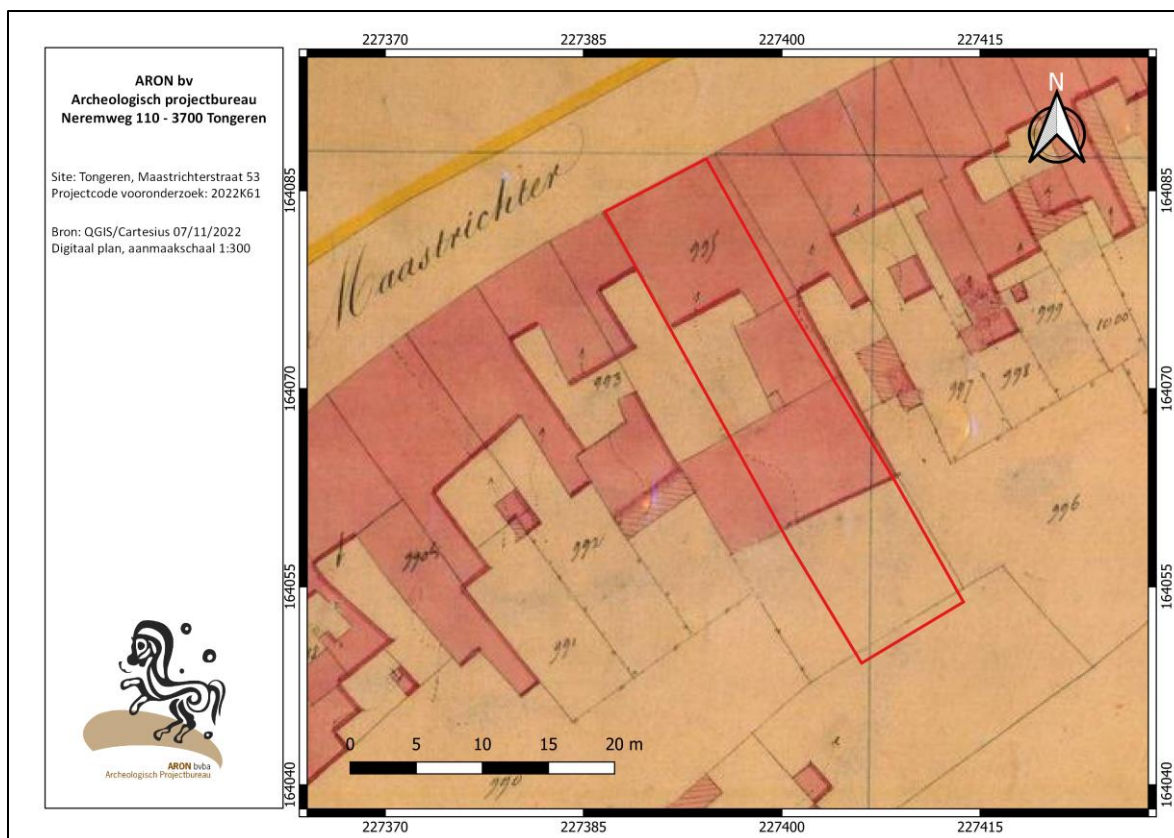
Rond het midden van de 10de eeuw wordt in Tongeren een volledig nieuwe kerk opgetrokken op de locatie van de huidige O.L.V.-Basiliek, en het complex wordt omgeven door een monasteriummuur, die eveneens in de 10de eeuw wordt gedateerd. Het bestuur door de prins-bisschop van Luik en de aanwezigheid van een belangrijke kerk met een kapittel zullen in Tongeren voor een langzame heropleving van de stad zorgen. De stad wordt opnieuw een centrumplaats (marktplaats) in een agrarisch gebied. In de 12de eeuw werd het verdedigingscomplex in zuidwestelijke richting uitgebreid, waarbij plaats werd gecreëerd voor verschillende nieuwe gebouwen, zoals een lakenhal (deels onder het huidige stadhuisgebouw op het Stadhuisplein) en een parochiekerk, de Sint-Niklaaskerk. De ruimte binnen de eerste omheining werd nu voor een groot deel gevuld door de vergrote kerk met haar kloostergebouwen.

In 1180 steekt de graaf van Loon de stad in brand en in 1213 belegert de hertog van Brabant het versterkte monasterium. Deze gebeurtenissen zijn van doorslaggevend belang in de ontwikkeling van de middeleeuwse stad. De romaanse kerk had ongetwijfeld veel schade geleden bij deze belegeringen: in het midden van de 13de eeuw wordt begonnen met de bouw van de huidige O.L.V.-Basiliek in gotische stijl. In de tweede helft van de 13de eeuw wordt ook de middeleeuwse omwalling gebouwd.

Tongeren werd in de nacht van 28 op 29 augustus 1677 bijna volledig platgebrand door de troepen van Lodewijk XIV. Deze brand staat bekend als 'De grote brand van Tongeren'. Hoewel alle partijen de neutraliteit van het prinsbisdom Luik hadden gewaarborgd, werd de stad door de Fransen bezet als een onderdeel van het Beleg van Maastricht (Frans-Hollandse oorlog (1672-1678) die Lodewijk XIV voerde tegen Spanje en de Verenigde Provinciën). Na deze 'Grote brand' herstelde de stad slechts moeizaam.

Samen met de kaart van Jean Villaret van 1748 is de zgn. Kabinetskaart van graaf Ferraris de eerste cartografische bron die voor het centrum van Tongeren ter beschikking staat, maar beiden zijn voor informatie over bebouwing voor het stadscentrum nauwelijks bruikbaar. De gestandaardiseerde, foutieve intekening van de stadstopografie is mede oorzaak van de problematische georeferering die de kaarten met zich meebrengen.

¹³ in de Vita Sancti Amandi, Landoaldi et Sociorum, translatie van HH. Landoaldus en Gezellen, uit Wintershoven naar de Sint-Baafsabdij, te dateren omstreeks 964. *Sed in alii ex monasteriis scilicet Sancti Trudonis Belis et Tungris, illuc advenerunt.*

Afb. 17: Detail uit de kadasterkaart van 1846 met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 18: Topografische kaart uit 1904 met aanduiding van het projectgebied (rood).

De eerste echt bruikbare en meest accurate kaart die voor het projectgebied beschikbaar is, is de primitieve kadasterkaart van Tongeren van 1827, die in 1829 werd ingekleurd in de 'Alignement'-versie (Afb. 17). Het projectgebied is langs de straatzijde volledig bebouwd. Centraal is er een bijgebouw met binnenplaats. Ten zuiden hiervan is een tweede gebouw aanwezig. Het uiterst achterste deel is onbebouwd.

Op de topografische kaart van 1904 (Afb. 18) lijkt het centrale deel van het terrein onbebouwd te zijn en liggen er enkel twee bouwvolumes op het projectgebied. Op te merken is dat deze kaart geen nauwkeurig beeld geeft van de aanwezige bebouwing.

Een luchtfoto uit 1944 (Afb. 19) geeft hetzelfde beeld weer als het Primitief Kadaster.

Afb. 19: Orthofoto uit 1944 met aanduiding van het projectgebied (rood; Bron onderderadar.be foto 762).

2.1.3 ARCHEOLOGISCH KADER

Tot op heden werd er ter hoogte van het projectgebied nog geen archeologische onderzoek uitgevoerd, met uitzondering van de bureaustudie van de voorafgaande archeologienota. Gezien de ligging van het projectgebied binnen de historische stadskern van Tongeren, is er wel al veel archeologisch onderzoek gedaan in de directe omgeving van het projectgebied. Zoals reeds vermeld (1.2 *Archeologische voorkennis*) werd in 2021 en 2022 een archeologische opgraving uitgevoerd door ARON bv net ten westen van ons onderzoeksgebied. Bij deze opgraving werd het projectgebied onderzocht in twee werkputten (Afb. 20) waarbij in totaal 234 sporen werden opgegraven.¹⁴

De eerste werkput, ca. 20 m diep in het perceel gelegen, had een omvang van 40 m² en werd in 7 vlakken opgegraven tot 2,5 m diepte. Hierbij werd de zuidelijk gelegen weghelft van de dubbele *decumanus maximus*

¹⁴ De Winter 2024.

aangesneden en een deel van de centrale gracht. Deze Romeinse straat, die minstens vijf maal werd opgehoogd, was goed bewaard en slechts lokaal verstoord door postmiddeleeuwse grindwinningskuilen en een waterput. De jongste Romeinse lagen in de werkput werden reeds aangetroffen op 1 m diepte (ca. 101,6 m TAW) en waren afgedekt door restanten van een brandlaag. De natuurlijke moederbodem met vroeg-Romeinse karresporen, greppels en kuilen werd aangetroffen op 2,5 m diepte (ca. 100,1 m TAW) (Afb. 21). Interessante vondsten waren twee vroeg-Romeinse *terra sigillata* borden in de afwateringsgreppel van de eerste verharde straat en een menselijke schedel in de laat-Romeinse opvulling van de centrale gracht.¹⁵

In de tweede werkput, aangelegd tegen de straatzijde en ter hoogte van de oorspronkelijke kelders werd in eerste instantie de aanleg van de berlinerwanden en onderschoeiingen opgevolgd. Deze ingrepen maakten wel dat het archeologisch vlak over een strook van 2-3 m breed verstoord werd langs de straatzijde en langs de naburige gebouwen. Na uitbraak van de bestaande kelders kon uiteindelijk nog 65 m² opgegraven worden. Op ca. 2,7 m diepte (ca. 99,9 m TAW) werd de natuurlijke moederbodem met meerdere grote (vroeg-)Romeinse kuilen aangetroffen die soms nog dieptes hadden van 1 m (Afb. 22). Verder werd ook een restant aangetroffen van een Romeinse fundering uit silexblokken die een NO-ZW oriëntering had.

Afb. 20: Grootschalig Referentiebestand (GRB) met afbakening van de aangelegde werkputten ter hoogte van Maastrichterstraat 47-51.

¹⁵ De Winter 2024.

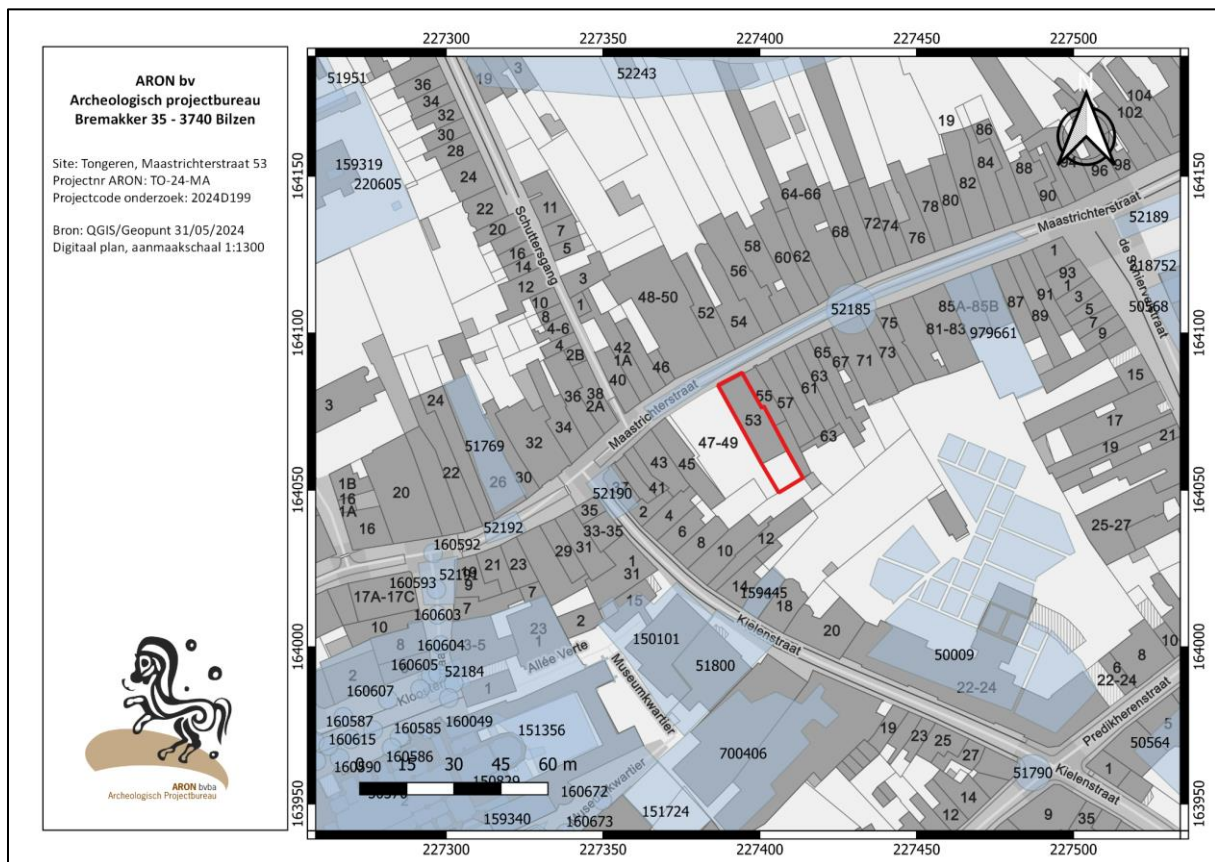

Afb. 21: Overzichtsfoto Werkput 1, vlak 7 (op 2,5 m diepte). Moederbodem met greppels, kuilen en lichtgrijze karresporen. Het Zuidwestprofiel toont de verschillende wegdekken uit silex en kiezel. (ARON bv, dd. 4/10/2021, 2021I201).

Afb. 22: Overzichtsfoto Werkput 2, vlak 1 (op 2,7 m diepte). Overzichtsfoto met kuilen doorsneden door een silexfundering. (ARON bv, dd. 29/03/2022, 2021I201).

In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn meerdere CAI-vindplaatsen gekend, resulterend uit zowel waarnemingen bij infrastructuurgrondwerken als uit preventief archeologisch onderzoek (Afb. 23).

Afb. 23: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van de omliggende vindplaatsen (lichtblauw), gebeurtenissen (groen) en het onderzoekgebied (rood) (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

Muur- en vloerresten bevinden zich in de Maastrichterstraat (CAI 52185, 52186) en restanten van de *decumanus maximus* van de Romeinse stad werden gesignaleerd op verschillende locaties in de nabijheid van het projectgebied. De *decumanus* bestaat hier schijnbaar uit een dubbel wegdek van telkens 6 m breed, gescheiden door een 'berm' van 4 m. (CAI 52189, 52223, 52224, 51786, 52190, 52192). De meldingen gebeurden tijdens de aanleg van de riolering in de jaren 1934-1935, een project dat in de mate van het mogelijke archeologisch werd opgevolgd tijdens de werken. Op de locatie van CAI 52192, ca. 50 m ten westen van het projectgebied, zou logischerwijs de stadspoort moeten gestaan hebben. Het tracé van de *decumanus* zou het noordelijke deel van het projectgebied innemen.

De genoemde vindplaatsen kaderen het projectgebied in eerste instantie in de Romeinse stadstopografie, t.o.v. Romeinse straten en de woonhuizen in de tussenliggende bouwblokken. Deze bewoning duurt van ongeveer het laatste decennium van de 1ste eeuw v. Chr. tot op het einde van de 3de eeuw na Chr. Daarna worden de domus in de laat-Romeinse periode gebruikt als groeven voor de recuperatie van bouw materiaal. Waarschijnlijk is deze activiteit te linken aan de bouw van de nieuwe 4de eeuwse stadsmuur.

Het projectgebied ligt nabij meerdere belangrijke opgravingsterreinen ten zuiden van de Maastrichterstraat. In de eerste plaats gaat het om de Kienstraatopgraving, uitgevoerd door het toenmalige I.A.P. in de jaren 1986-1995, waarvan de noordrand slechts op 45 m van de zuidrand van het projectgebied ligt (CAI 50009).

Ongeveer 250 m ten oosten van het projectgebied, gelegen tussen de Maastrichter- en de Clarissenstraat, vond in 1988-1989 de Veemarkt-opgraving plaats (**CAI 700388**). Ongeveer 10 m ten zuiden van deze locatie werd tussen 2001 en 2004 de Julianus-opgraving voltrokken (**CAI 51391**). Tot slot bevindt zich ca. 25 m ten zuiden van voornoemde locatie de locatie van een opgraving die in 1986-1987 werd uitgevoerd door een samenwerkingsverband van de NDO en het Provinciaal Gallo-Romeins Museum (**CAI 50394**). Al deze opgravingen bevinden zich in dezelfde Romeinse *insula* en vertoonden hier sporen van. Tevens kan er aan de hand van de stratigrafie die werd gedocumenteerd tijdens de Kielenstraatopgraving in 1986-1995 een idee gevormd worden van de omvang van het archeologisch bodemarchief in de omgeving van het projectgebied en mogelijk het projectgebied zelf (*Afb. 24 en 25*). Zo werd in de meest noordelijke werkput (werkput 10) op ongeveer één meter onder het maaiveld een bodemarchief van ca. 2 m dikte opgegraven.

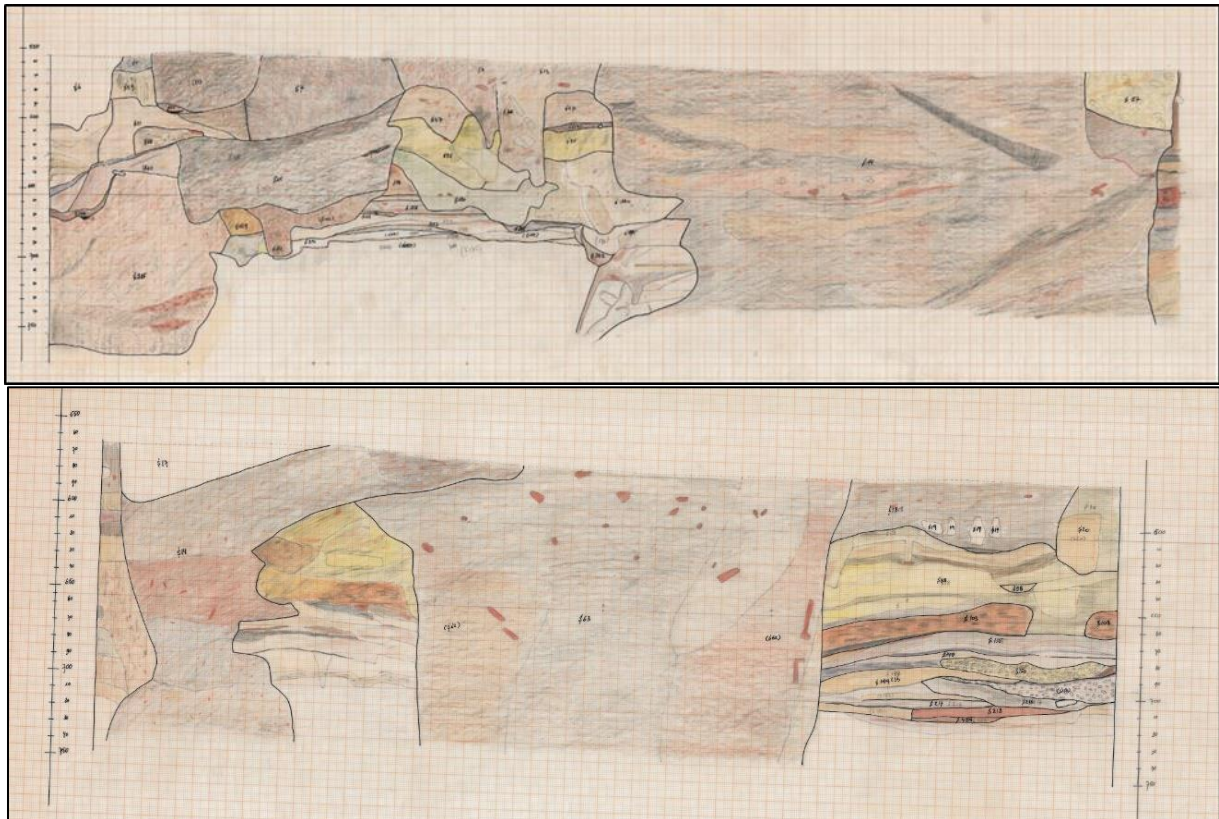
De Kielenstraat-opgravingen van 1986-1995 en 2006, 80 m ten zuidwesten van het onderzoeksterrein, zijn de enige stratigrafische opgravingen waar de bewoningsevolutie aan weerszijden van een *cardo* vanaf de vroeg-Romeinse periode in detail werd gedocumenteerd (**CAI 150101 en CAI 51800**). Dit onderzoek is dan ook de referentiesite geworden voor (dit deel van) het stadsbeeld in de eerste decennia na de stadsstichting. Op basis van het slechts gedeeltelijk uitgewerkte sporen- en vondstenbestand¹⁶ konden vier preflavische bewoningsfasen werden onderscheiden, gaande van kuilen, paalkuilen en greppels van tenten/lichte barakken geassocieerd met een militaire aanwezigheid bij de aanleg van het oorspronkelijke stratennet (periode I: augusteisch), over inheemse woonstalhuizen van het Alphen-Ekerentype tot de transformatie van dit traditionele grondplan naar een meer zuiders getint plan (periodes II-IV: laat-augusteisch-tiberisch-neronisch). Pas vanaf de flavische periode gebeurde geleidelijk de omschakeling van houtbouw naar steen(sokkel)bouw (periode V-VI: flavisch - 3de eeuw). Ter hoogte van **CAI 159445**, aan de overzijde van de Kielenstraat, werden bij een controle van werken Romeinse afvalkuilen gedocumenteerd.

Grondsporen uit de vroege keizertijd leggen getuigenis af van bewoning/activiteit in deze zone van de stad maar zijn zoals zo vaak verstoord door latere bodemingrepen. Het zou hierbij eerst gaan om sporen van militairen die hier gelegerd waren of, wat waarschijnlijker is, tijdelijk kamp opsloegen om hier de nieuwe stad te 'lay-outen', gevolgd door houten woningen van leden van de lokale aristocratie waarvan plan en uitrusting evolueerden naarmate de eigenaars meer en meer tekenen van een toegenomen romanisatie wilden tentoonspreiden. Bewoningssporen uit de 2de -3de eeuw na Chr. bieden een zicht op de evolutie van de stadswoningen van hout- naar steen(sokkel)bouw, op de verbouwingen die de steensokkelgebouwen ondergingen en hun uit gebruik gaan.

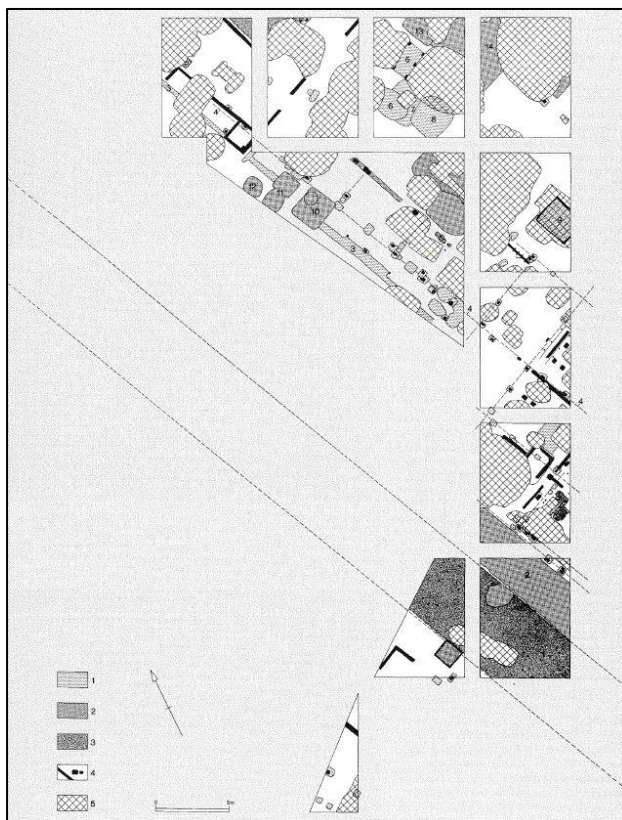
Hoewel er veel korter wordt uitgeweid over het sporenbestand uit de post-Romeinse eeuwen, blijkt uit de verslagen en ongepubliceerde opgravingsplannen duidelijk ook het gebruik van de terreinen in de middel- en postmiddeleeuwse stad, gaande van Merovingische begraving over 15de -16de -eeuwse steenbakkersoven, tot postmiddeleeuwse pottenbakkersoven en kelders.

De oude *decumanus maximus* bleef ook vanaf de 13de eeuw als verkeersas nog steeds actief, waardoor het zeker aannemelijk is dat ook de zone ter hoogte van het projectgebied in de volgende eeuwen bewoond was en dat er misschien handel werd gedreven. Gebouwen zijn in deze periode aan de noordzijde van het projectgebied te verwachten, in de zone vroeger ingenomen door de *decumanus maximus*. De opgravingsterreinen ten zuiden van het projectgebied schilderen een ander beeld: in zones die verder weg van de *decumanus* liggen duiken bewoningssporen pas op in de late middeleeuwen en postmiddeleeuwen, vanaf de 15de-16de eeuw.

¹⁶ Van de opgraving Kielenstraat 1986-1995 en Kielenstraat 2006 – fase 2 (beide uitgevoerd door het IAP/VIOE) is geen definitieve rapportage voorhanden, van Kielenstraat 2006 – fase 1 (uitgevoerd door Aron bv) werd de rapportage gepubliceerd in de reeks *Atuatuca* van het Gallo-Romeins Museum te Tongeren.

Afb. 24: Opgraving Tongeren-Kielenstraat 1986-1995: ongepubliceerde veldtekeningen van de noord- en oostprofielen van werkput 10, de werkput die het dichtst bij het projectgebied ligt (Bron: archief agentschap Onroerend Erfgoed, oorspronkelijke schaal: 1:10).

Afb. 25: Opgraving Tongeren-Kielenstraat 1986-1995: overzichtsplan van de archeologische sporen uit periode II en III (claudisch-neronisch) in het deel van de werkputten die het dichtst bij het projectgebied liggen (Bron: Vanderhoeven e.a. 1992)

2.2 BODEMOPBOUW

Tijdens de opgraving werd nergens binnen het onderzoeksgebied de oorspronkelijke bodemopbouw of de natuurlijke bodem aangetroffen. Dit komt overeen met de op de bodemkaart gekarteerde OB-bodem: een antropogeen gewijzigde, meer specifiek een bebouwde bodem. De antropogene verstoring gaat tot meer dan 2 m diep binnen het onderzoeksgebied.

2.3 DE SPOREN

In totaal werden er tijdens de opgraving 15 sporen aangetroffen. In alle drie de werkputten werden delen van de Romeinse weg aangetroffen, meestal bedekt door ofwel de laat-Romeinse zwarte laag ofwel postmiddeleeuwse verstoringen.

2.3.1 WERKPUT 1

In WP1 werden drie vlakken aangelegd, waarbij in alle drie de vlakken een deel van de zuidkant van het noordelijke baanvak van de *Decumanus Maximus* werd aangesneden. Deze was op verschillende plaatsen verstoord door latere sporen die hier doorheen werden gegraven, waaronder een moderne betonnen pijler die aan de noordzijde van de put werd aangetroffen en door een recentere opvulling van een kuil of put aan de zuidzijde van de werkput (S1) (Afb. 26).

Romeinse sporen

In totaal waren er in WP1, zowel in het vlak als in profiel PR1, drie verschillende pakketten in de weg te onderscheiden (Afb. 27). De onderste aangetroffen laag (S10) bestond uit gerolde kiezel en had een witgrijze kleur. Deze laag werd bedekt door een volgend grijs ophogingspakket (S11) in ruwere, minder gerolde kiezel, gevolgd door een laatste ophogingspakket (S3/7). Dit jongste pakket had een meer roodgrijze kleur en was deels vermengd met spikkels verbrande leem. Mogelijk gaat het dan ook om een wegdek niveau waar een brandlaag op terecht is gekomen die later werd verwijderd. Deze jongste laag van de weg werd verder afgedekt door de laat-Romeinse zwarte laag S2/S6.

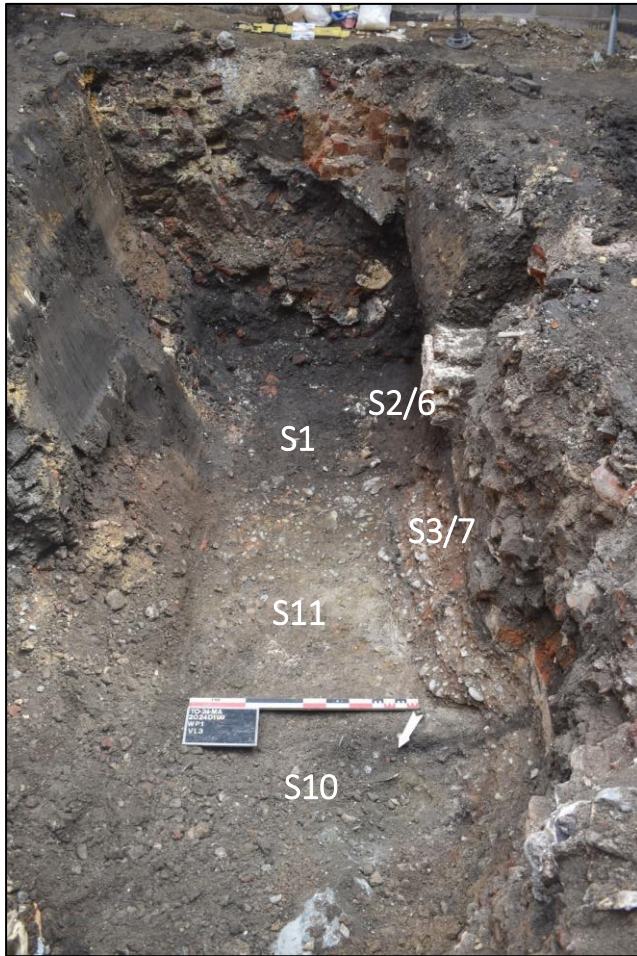
Vanwege de zeer beperkte omvang van de aangelegde werkputten kon slechts één zijde van de weg blootgelegd worden, waardoor het niet mogelijk is om iets te zeggen over de totale breedte of dikte van de weg. De te verwachte fundering uit silexblokken werd in deze werkput dan ook niet aangesneden.

Binnen de verschillende kiezelpakketten van het wegdek werden enkele fragmenten *terra sigillata* aangetroffen. Uit de oudste aangetroffen laag van de weg, S10, kwamen een aantal kleine scherfjes *terra sigillata* die door hun fragmentatie echter niet goed gedateerd konden worden.¹⁷ De jongste aangetroffen laag van de weg S3/7 bevatte een iets grotere scherf *terra sigillata* die in de 2^e eeuw gedateerd kon worden.¹⁸ Ten slotte bevatte de laat-Romeinse zwarte laag S2/S6 een scherf radstempelsigillata uit de 4^e eeuw.¹⁹ Deze dateringen komen overeen met de verwachte dateringen van deze verschillende lagen, maar laten het niet toe om de lagen specifiek te dateren.

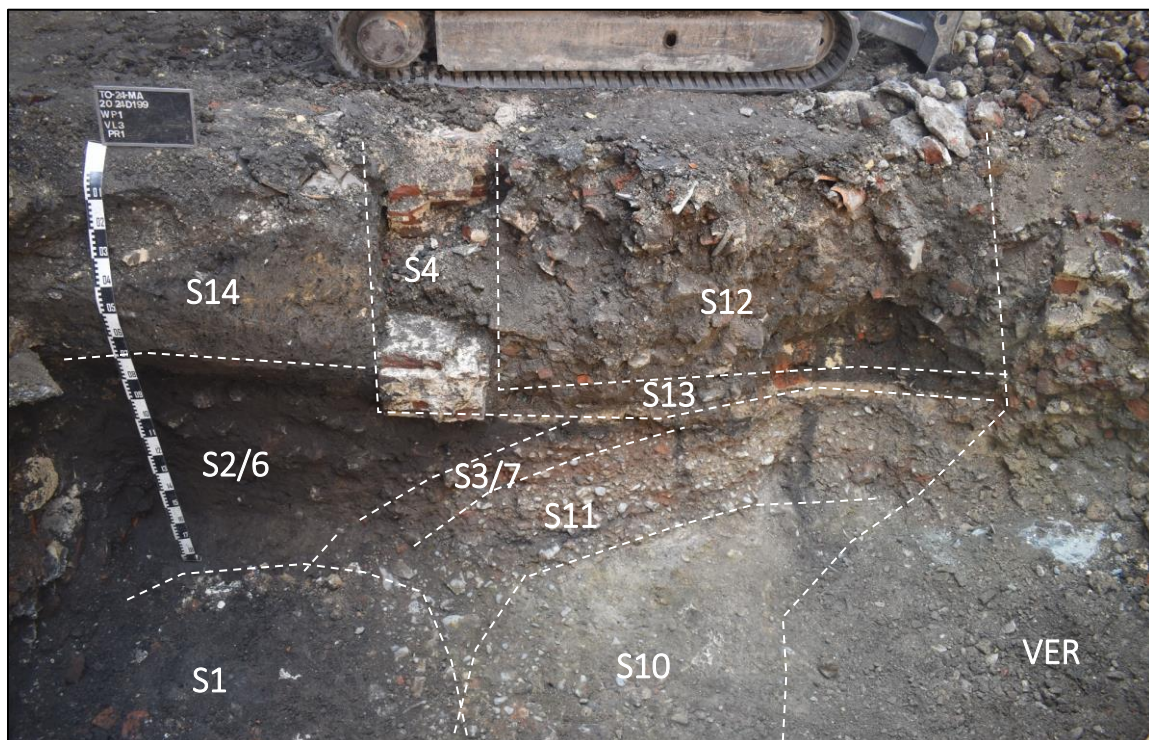
¹⁷ V4 uit ophogingslaag S10.

¹⁸ V5 uit S3/7.

¹⁹ V1 uit S2/6.

Afb. 26: Werkput 1, vlak 3, gezien vanuit het noorden. De Romeinse weg is zichtbaar in het midden van de werkput (S10, S11 en S3/7), met daarboven de verstoring S1 en de laat-Romeinse zwarte laag S2/6. Onderaan, onder de meetlat, bevindt zich de betonnen pijler.

Afb. 27: Werkput 1, profiel 1., gezien vanuit het oosten. In het midden en rechts bevindt zich de postmiddeleeuwse kelder (S4 en S13) en de bijhorende opvulling (S12). Links hiervan bevindt zich de laag S14. Onder de kelder zijn de verschillende ophogingspakketten van de Romeinse weg zichtbaar, met links daarvan de laat-Romeinse zwarte laag.

Jongere sporen

De Romeinse weg werd op meerdere plaatsen vergraven door jongere sporen. Zo is S1 een postmiddeleeuwse opvulling van een waterput of kuil die aan de zuidkant van WP1 door de laat-Romeinse laag en de weg werd gegraven. In profiel PR1 van WP1 (*Afb. 27*) is ook een postmiddeleeuwse kelder zichtbaar (S4 en S13) opgevuld door een puinpakket (S12). Deze kelder sneed door de laat-Romeinse laag en bevindt zich op de top van de Romeinse weg (S3/7 en S11). Links van keldermuur S4 was een latere, post-Romeinse laag zichtbaar (S14). Hoe oud deze laag is, kon niet exact vastgesteld worden, maar uit de stratigrafie is af te leiden dat deze jonger is dan de Romeinse sporen, maar ouder dan de kelder. In S1 werd industrieel wit aardewerk en modern porselein aangetroffen, waardoor deze laag met zekerheid als recent aangemerkt kan worden²⁰.

2.3.2 WERKPUT 2

In WP2 werd één vlak aangelegd, op ongeveer dezelfde diepte als VL3 in WP1 (*Afb. 28*). Hierin werd in de noordoostelijke hoek nog net de zuidelijke rand van de Romeinse weg aangesneden (S10). Het grootste deel van dit vlak bestond echter uit de laat-Romeinse zwarte laag, die de meerderheid van het vlak innam. Een recente verstoring was te zien in de noordwestelijke hoek van het vlak. Deze verstoring was ook duidelijk zichtbaar in het profiel (*Afb. 29*). Het gaat hier om een kuil opgevuld met recent bouwpuin. Ook laag S14 was hier zichtbaar op de laat-Romeinse zwarte laag, maar onder de verstoring. In deze werkput werden geen vondsten aangetroffen.

2.3.3 WERKPUT 3

In WP3 werd uit veiligheidsoverwegingen enkel het profiel geregistreerd, niet het vlak (*Afb. 30*). In dit profiel werd echter wel de Romeinse weg opnieuw aangetroffen. De ophogingspakketten S10 en S11, zoals die al aangetroffen waren in WP1, werden in het profiel ook duidelijk zichtbaar. De laat-Romeinse zwarte laag was hier niet aanwezig: deze was hier al volledig vergraven door de recentere laag S14. Helemaal rechts onderaan in het profiel werd net de bovenkant van de fundering van de weg zichtbaar, bestaande uit silexblokken (S15), op een diepte van zo'n 170-180 cm onder het loopvlak. In deze werkput werden ook geen vondsten aangetroffen.

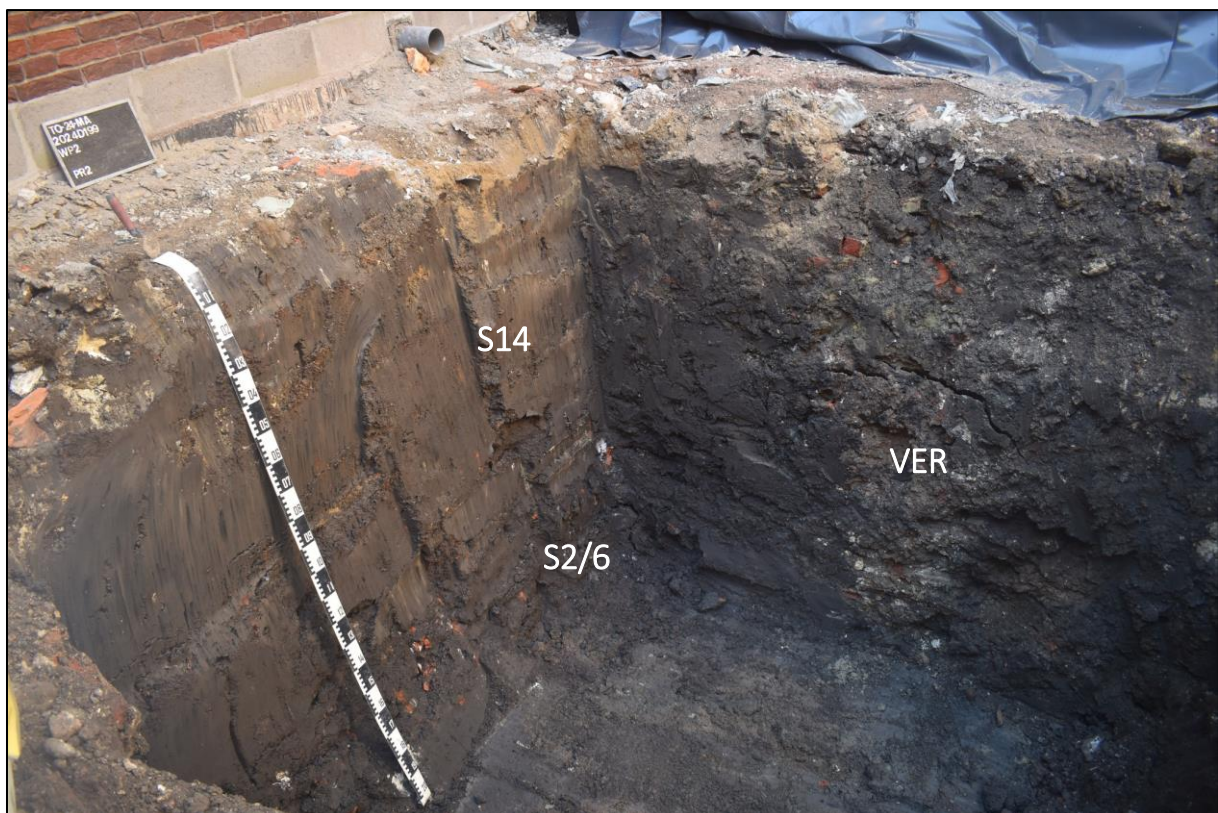
2.3.4 WERKPUT 4

Deze werkput werd aangelegd ten behoeve van het plaatsen van een liftkoker. Er werd één vlak aangelegd op een diepte van ca. 70 cm onder het maaiveld. In dit vlak en in de profielen werd enkel een recente verstoringslaag aangetroffen, waardoor deze werkput verder niet geregistreerd is.

²⁰ V2 en V3 uit S1.

Afb. 28: Werkput 2, vlak 1, gezien vanuit het oosten. Het linker deel van het vlak wordt ingenomen door de laat-Romeinse zwarte laag. Rechtsonder is nog een deel van de Romeinse weg zichtbaar, en in de rechterbovenhoek is het vlak verstoord.

Afb. 29: Werkput 2, profiel 2, gezien vanuit het noordoosten. Onderaan is de laat-Romeinse zwarte laag zichtbaar, bedekt door de laag S14. Rechts is de verstoring zichtbaar die ook in het vlak zichtbaar is.

Afb. 30: Werkput 3, profiel 3, gezien vanuit het oosten. De onderste helft van het profiel wordt ingenomen door de Romeinse weg, met helemaal rechts onderaan de bovenkant van de silixfundering (S15). Bovenop de Romeinse weg ligt laag S14.

2.4 DE VONDSTEN

De enige vondstcategorie die werd aangetroffen was (voornamelijk Romeins) aardewerk. In totaal werden er 14 fragmenten gevonden. Het gaat hier om vijf randfragmenten, twee wandfragmenten en zeven bodemfragmenten, afkomstig van een minimum van zeven individuen.

Uit de ophogingspakketten van de Romeinse weg S3/7 en S10 werden enkele fragmenten *terra sigillata* ingezameld (V4 en V5). Door het kleine formaat van de fragmenten konden de meesten niet exacter gedateerd worden dan 1e of 2e eeuw n.C. Eén wandfragment (V5) uit S3/7 kon gedateerd worden in de 2e eeuw.

In de laat-Romeinse laag S2/6 werd een fragment *terra sigillata* met radstempelversiering gevonden, te dateren in de 4e eeuw (Afb.). Uit S1 werden twee fragmenten recenter aardewerk ingezameld, namelijk een scherp industrieel wit aardewerk en een scherp modern porselein.

Er werden geen stalen ingezameld.

Afb. 31: De scherf terra sigillata met radstempelversiering.

2.5 DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE SITE

2.5.1 DE ROMEINSE PERIODE

In werkputten 1-3 werd de zuidkant van het noordelijke baanvak van de *Decumanus Maximus* aangesneden. Door de kleine oppervlakte van deze werkputten werd slechts een deel van het baanvak blootgelegd en kon niet de totale breedte en diepte van dit deel van de weg bepaald worden. Hetzelfde gold voor de gracht tussen beide baanvakken, die deels in het zuiden van WP1 werd aangetroffen, maar hier verstoord werd door een jongere put/kuil en de opvulling daarvan.

Zoals blijkt uit onderstaande kaart (Afb. 32) komt de locatie van de aangetroffen delen van de Romeinse weg niet geheel overeen met de verwachte locatie van het noordelijke baanvak: het stuk dat in WP1 is aangetroffen strekt zich nog ca. 1,5 m verder naar het zuidoosten uit, en ook het kleinere deel in WP2 ligt net buiten het voorspelde tracé. Het gaat hier echter om de registratie van slechts één van de jongere wegdekken van het wegtracé, dat mogelijks deels in de centrale greppel is verzakt. Om een duidelijke uitspraak te kunnen doen hieromtrent, dient een groter tracé van de weg opgegraven te worden. Ook is het voorspelde tracé gebaseerd op de analoge kaart van W. Vanvinckenroye uit 1971. Bij het digitaliseren en georefereren van deze kaart moet rekening gehouden worden met een foutenmarge. Op basis van de huidige resultaten kunnen we wel opnieuw bevestigen dat de *Decumanus Maximus* een dubbel baanvak had, gescheiden door een centrale greppel en lopend volgens de voorspelde oriëntatie.

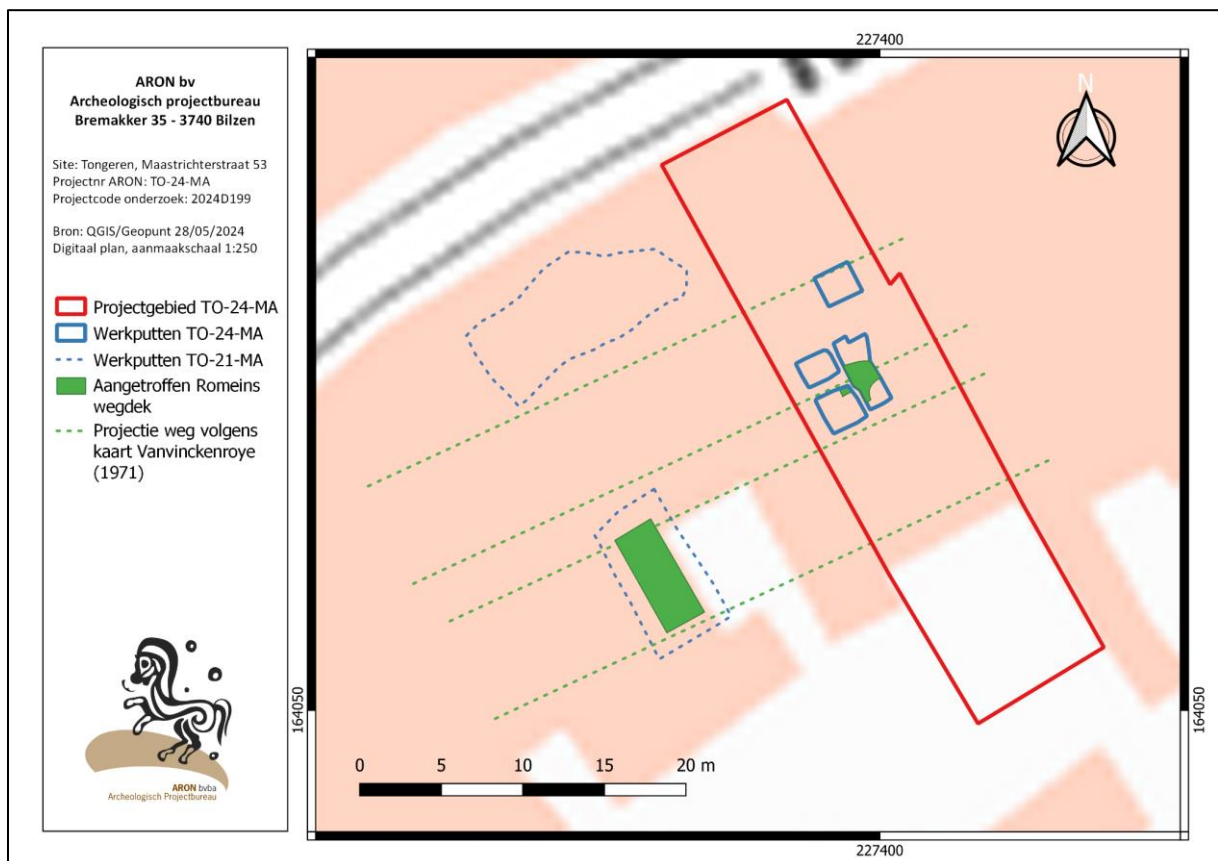
Aangezien de oudste lagen van het wegdek niet werden aangetroffen, is het niet mogelijk om de totale dikte en de eventuele aanwezigheid van karrensporen en/of een onverharde weg onder de oudste silexfundering vast te

stellen. Tijdens de opgraving van 2021-2022 werd deze onverharde weg wel aangetroffen onder het zuidelijke baanvak.²¹

Binnen de aangetroffen ophogingspakketten van de weg konden ten minste drie verschillende lagen onderscheiden worden. Hoewel er *terra sigillata* in de bovenste en onderste lagen werd aangetroffen, waren deze fragmenten aardewerk zo gefragmenteerd dat ze niet exact gedateerd konden worden. De algemene datering in de 1^e en 2^e eeuw komt overeen met de resultaten van de opgraving van 2021-2022, maar door het gebrek aan fijnere dateringen is het niet mogelijk om ophogingspakketten uit deze opgraving qua datering te linken aan de wegpakketten aangetroffen op het naastgelegen perceel.

De laat-Romeinse zwarte laag werd in WP1 en WP2 aangetroffen. Deze kon duidelijk gedateerd worden aan de hand van de vondst van een scherp 4^e-eeuwse radstempelsigillata in deze laag.

Er werden geen sporen van bewoning uit de Romeinse periode aangetroffen. Dit hoeft echter niet te verbazen, aangezien enkel de weg zelf en de locatie van de gracht tussen beide baanvakken werd aangesneden.

Afb. 32: Projectie van de werkputten van de huidige opgraving en de opgraving van 2021-2022 op het naastgelegen perceel met in het groen de aangetroffen delen van de Romeinse weg.

2.5.2 DE (POST)MIDDELEEUWSE PERIODE

In alle drie de werkputten werd een (post)middeleeuwse zwartgrijze laag (S14) aangetroffen die zich op de laat-Romeinse donkere laag bevond. Mogelijk is deze laag dezelfde als de donkerbruine middeleeuwse laag die bij de

²¹ De Winter 2024, 52.

opgraving van 2021-2022 werd aangetroffen over vrijwel het volledige eerste vlak van WP1.²² Er werden echter geen vondsten gedaan om dit te bevestigen.

Er zijn verschillende sporen die door deze laag S14 snijden. Het voornaamste van deze sporen is een kelder bestaande uit S4 (keldermuur), S13 (vloer) en S12 (vulling). Deze kelder was zichtbaar in het westprofiel van WP1. Op oude kaarten en luchtfoto's is te zien dat dit deel van het onderzoeksgebied al zeer lang bebouwd is geweest, maar er is niet direct één structuur aan te wijzen waar deze kelder aan toebehoord zou moeten hebben.

Daarnaast zijn er enkele postmiddeleeuwse sporen en verstoringen, zoals kuil S1, die laten zien dat er ook tussen de middeleeuwen en de moderne tijd nog activiteiten plaatsvonden op het terrein.

²² De Winter 2024, 54.

3. SAMENVATTING

Naar aanleiding van de afbraak, renovatie en verbouwing van een pand aan de Maastrichterstraat 53 te Tongeren werd hier door ARON bv een archeologische opgraving uitgevoerd. Deel van het pand wordt afgebroken en opnieuw opgebouwd en een ander deel wordt gerenoveerd, waarna er een commerciële ruimte en vijf appartementen in ingericht zullen worden.

Deze opgraving (2024D199) werd uitgevoerd tussen 24 en 30 april 2024. Op basis van de geplande bodemingrepen werden er vier werkputten aangelegd ter hoogte van de locatie van regenwater- en infiltratieputten. Ook werd het uitgraven van een liftkoker archeologisch begeleid.

Tot begin 4de eeuw n. Chr. ligt het onderzoeksgebied binnen de Romeinse stadsmuur, maar wanneer in de laat-Romeinse periode een nieuwe stadsmuur wordt gebouwd die een veel kleinere oppervlakte omvat, ligt het er net buiten. Wanneer de laat-Romeinse stadsmuur precies werd gebouwd, is niet met zekerheid geweten. Momenteel wordt er vanuit gegaan dat dit begin 4de eeuw moet zijn geweest. In de middeleeuwen is het onderzoeksgebied binnen de 13de-eeuwse stadsmuur gelegen.

In de Romeinse periode bevond het terrein zich ter hoogte van de westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde hoofdstraat van de stad, de *Decumanus Maximus*. De ligging en het uitzicht van deze straat waren reeds gekend op basis van oudere vaststellingen en op basis van een opgraving die in 2021-2022 door ARON bv werd uitgevoerd op het naastgelegen perceel ten zuidwesten van het huidige onderzoeksgebied.

In alle drie de werkputten werden resten van de zuidelijke rand van het noordelijke baanvak van deze Romeinse hoofdstraat aangetroffen, alsook een stukje van de centrale gracht. Vanwege de beperkte verstoringsdiepte en omvang van de werkputten kon nergens tot op de moederbodem opgegraven worden en de totale dikte en exacte breedte van het wegdek kon bijgevolg niet vastgesteld worden. De maximale dikte die in een profiel vastgesteld kon worden was ca. 80 cm in PR3. Hier werd ook net de top van de silexfundering aangesneden. Sporen van bebouwing naast de weg konden ook niet vastgesteld worden.

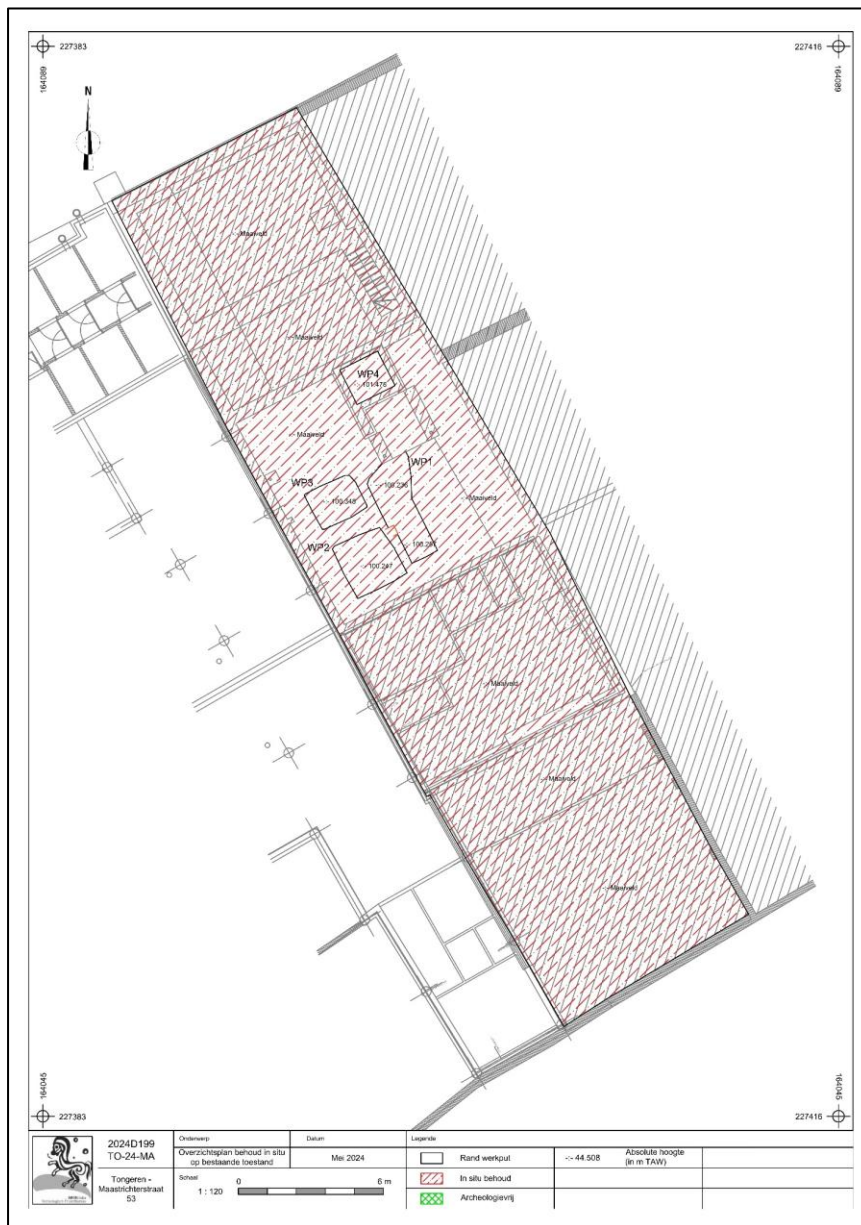
Er waren tenminste drie ophogingspakketten in de weg te onderscheiden. Hoewel hier enkele fragmenten *terra sigillata* in werden aangetroffen, waren deze te gefragmenteerd om exacte dateringen op te leveren. De weg werd op sommige locaties bedekt door de laat-Romeinse zwarte laag die op meer plaatsen in Tongeren is aangetroffen. Hier werd een scherp radstempelsigillata uit de 4^e eeuw in aangetroffen.

Wat betreft de post-Romeinse sporen werd er een donkere laag aangetroffen, waarschijnlijk uit de late middeleeuwen, die mogelijk te verbinden is met een gelijkaardige laag die op het naastgelegen perceel is aangetroffen tijdens de opgraving van 2021-2022. Ook werd er een recentere kelder aangetroffen, opgevuld met puin, die op de Romeinse weg was gebouwd. Daarnaast werden er nog verschillende postmiddeleeuwse verstoringen aangetroffen.

BEHOUD IN SITU

Volgens het in akte genomen Programma van Maatregelen diende het volledige terrein, met uitzondering van de te behouden kelder aan de straatzijde, opgegraven te worden tot op verstoringsdiepte. Voor aanvang van het veldwerk werd echter besloten om enkel de zone van de regenwater- en infiltratieputten en de liftput op te graven. De bodemingrepen in de andere zones bleven beperkt: er was besloten om de aanwezige betonplaat toch niet te verwijderen en in de tuinzone bleven de bodemingrepen beperkt tot een maximale diepte van 50 cm onder het maaiveld, waardoor deze het archeologisch niveau niet zouden raken (zie hierboven bij 1.4 *Werkwijze en strategie*).

Aangezien nergens binnen het onderzoeksgebied de natuurlijke bodem is bereikt, geldt voor het volledige onderzoeksgebied een behoud *in situ* (Afb. 33). In de delen van het terrein die niet zijn opgegraven geldt dit behoud *in situ* vanaf het loopvlak. Binnen de werkputten geldt het behoud *in situ* onder de uitgraafdiepte. Dit is 100,25 m TAW voor WP1 en WP2, 100,35 m TAW voor WP3 en 101,5 m TAW voor WP4.

Afb. 33: Plan met aanduiding van de zones waar nog sporen *in situ* behouden zijn (rood).

DEPONEREN VAN HET ENSEMBLE

Uit de Code van Goede Praktijk, 31.1:

“De overdracht van het archeologisch ensemble vindt plaats na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de rapportering (archeologienota, nota of eindverslag). Het archeologisch ensemble wordt overgedragen door de erkende archeoloog aan de eigenaar, het erkende onroerenderfgoeddepot of de door de eigenaar bepaalde andere bewaarplaats. Ook bij een definitieve bewaring van het archeologisch ensemble bij de erkende archeoloog zelf vindt een overdracht van tijdelijke opslag naar langdurige opslag plaats. “

“Het archeologisch ensemble bestaat uit het geheel van archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten. Het bevat niet alleen de vondsten en de stalen, maar ook de rapportering, en alle aangemaakte en verzamelde onderzoeksdocumenten, zowel analoog als digitaal. Met betrekking tot de onderzoeksdocumenten gaat het om alle tijdens het volledige verloop van het onderzoek aangemaakte onderzoeksdocumenten, dus zowel ruwe data als verwerkte gegevens. Indien analoge documenten aangemaakt en later gedigitaliseerd werden, maken zowel de analoge documenten als de gedigitaliseerde versie daarvan deel uit van het archeologisch ensemble. Van foto's worden steeds zowel het onbewerkte originele digitale bestand als eventuele bewerkte versies opgenomen. Bij databanken gaat het niet om het datamodel van de databank, maar wel om de inhoudelijke gegevens uit de databank, die desgewenst in een ander formaat opgeslagen worden dan de oorspronkelijke databank, mits behoud van de functionaliteiten en relaties. De documentatie beperkt zich dan ook uitdrukkelijk niet tot de elementen die deel uitmaken van de rapportering en daarmee moeten ingediend worden.”

“Er wordt een inventaris opgemaakt van de overgedragen vondsten, stalen en onderzoeksdocumenten (zie 31.4 en 31.6). De inventarislijsten worden door de erkende archeoloog aan de bewaarder van het ensemble bezorgd bij de overdracht voor langdurige bewaring. De erkende archeoloog houdt een kopie van de digitale bestanden bij tot de overdracht van het archeologisch ensemble is afgerond.”

“Het ensemble wordt voor de overdracht op een dusdanige manier verpakt dat enerzijds de fysieke bewaring van alle elementen erin verzekerd wordt, en dat anderzijds het inhoudelijk verband tussen de verschillende elementen bewaard blijft. De vondsten en stalen worden correct verpakt conform de bepalingen uit hoofdstuk 30.2 “preventieve conservatie” en voldoen, in voorkomend geval, aan de aanvaardingscriteria van het erkende onroerenderfgoeddepot. De documentatie is opgebouwd conform de technische vereisten aan de onderzoeksdocumenten (zie hoofdstuk 6 en hoofdstuk 14).”

Het archeologisch ensemble werd tijdelijk bewaard bij *ARON bv* aan de Bremakker 35 te Bilzen tot aan de publicatie van het eindverslag. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van het eindverslag werd het in samenspraak met de initiatiefnemer definitief gedeponerd bij het archeologisch depot van de stad Tongeren.

We willen er op wijzen dat de eigenaar/zakelijkrechthouder het archeologisch ensemble na oplevering ervan conform afdeling 2. Verplichtingen zakelijkrechthouders en gebruikers archeologische artefacten en archeologische ensembles van het Decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014, als een geheel dient te bewaren, in goede staat dient te behouden en voor wetenschappelijk onderzoek beschikbaar te houden (art. 5.2.1). De eigenaar/zakelijkrechthouder die het beheer van een archeologisch ensemble toevertrouwt aan een erkend onroerend erfgoeddepot, voldoet aan de hierboven vermelde verplichtingen.

Indien de bewaarplaats van de vondsten gewijzigd wordt binnen het Vlaamse Gewest, dient dit binnen 30 dagen aan het Agentschap Onroerend Erfgoed gemeld te worden (art. 5.2.2). Indien de vondsten buiten het Vlaamse Gewest gebracht worden, dient dit minstens 30 dagen voorafgaand hieraan aan het Agentschap gemeld worden (art. 5.2.3).

BIBLIOGRAFIE

CGP: Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

De Geyter G. (2001). *Toelichtingen bij de geologische kaart van België. Vlaams Gewest. Kaartblad 34-Tongeren. 1:50.000*. Brussel.

De Loof A., P. Driesen & P. Reygel (2022) *Archeologienota Tongeren, Maastrichterstraat 53: Verbouwen van een handelspand en de bouw van 5 appartementen*. ARON Rapport 1230. Tongeren.

De Winter N. (2024). *Eindverslag van de opgraving Tongeren Maastrichterstraat nr. 47 – 51: Een fragment van de decumanus maximus van Atuatuca Tungrorum*. ARON Rapport 1404, Bilzen.

Ervynck A., Debruyne S. & Ribbens R. (2015) *Assessment: handleiding voor een archeoloog*. Brussel.

Sevenant M. et al. (2002). *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen, I-III*. Brussel.

Van De Staey I., Brans S. & Wesemael E. (2020). *Archeologienota Tongeren, Maastrichterstraat 47, 49, 51: De sloop van drie panden, gevolgd door de bouw van commerciële ruimte en 10 appartementen*. ARON Rapport 881, Tongeren.

Verstraelen A. (2000). *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 34-Tongeren*. Leuven.

<https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

<https://cai.onroerendergoed.be/>

BIJLAGEN

Bijlage 1: Lijst van afkortingen

Bijlage 2: Periodentabel

Bijlage 3: Fotolijst

Bijlage 4: Sporenlijst

Bijlage 5: Vondstenlijst

Bijlage 6: Inplantingsplan bestaande toestand

Bijlage 7: Inplantingsplan ontworpen toestand

Bijlage 8: Overzichtsplan werkputten op bestaande toestand

Bijlage 9: Overzichtsplan werkputten op ontworpen toestand

Bijlage 10: Overzichtsplan vlak 1

Bijlage 11: Overzichtsplan vlak 2

Bijlage 12: Overzichtsplan vlak 3

Bijlage 13: Overzichtsplan behoud in situ op bestaande toestand

Bijlage 14: Overzichtsplan behoud in situ op ontworpen toestand

Bijlage 15: Profielen

Kleur:

Blauw	BL
Bruin	BR
Donker (kleur)	DO
Geel	GE
Gevlekt	VL
Grijs	GR
Groen	GRO
Leemkleurig	LE
Licht (kleur)	LI
Oranje	OR
Paars	PA
Roest(kleurig)	ROE
Rood	RO
Wit	WI
Zwart	ZW

Samenstelling:

Baksteen	Ba
Dakpan	Dp
Fosfaat	Ff
Grind	Gr
Hout	Ho
Houtskool	Hk
Kalk	Ka
Kalksteen	Ks
Kei	Kei
Kiezel	Kz
Klei	Kl
Leem	Le
Leisteen	Lei
Mangaan	Mn
Mergel	Me
Moederbodem	Moe
Mortel	Mo
Silex	Si
Slak	Sl
Steenkool	Sk
Verbrand	Vb
Zand	Za
Zandsteen	Zs

Hoeveelheid:

Zeer weinig	zw
Weinig	w
Matig	m
Veel	v
Zeer veel	zv

Periodes:

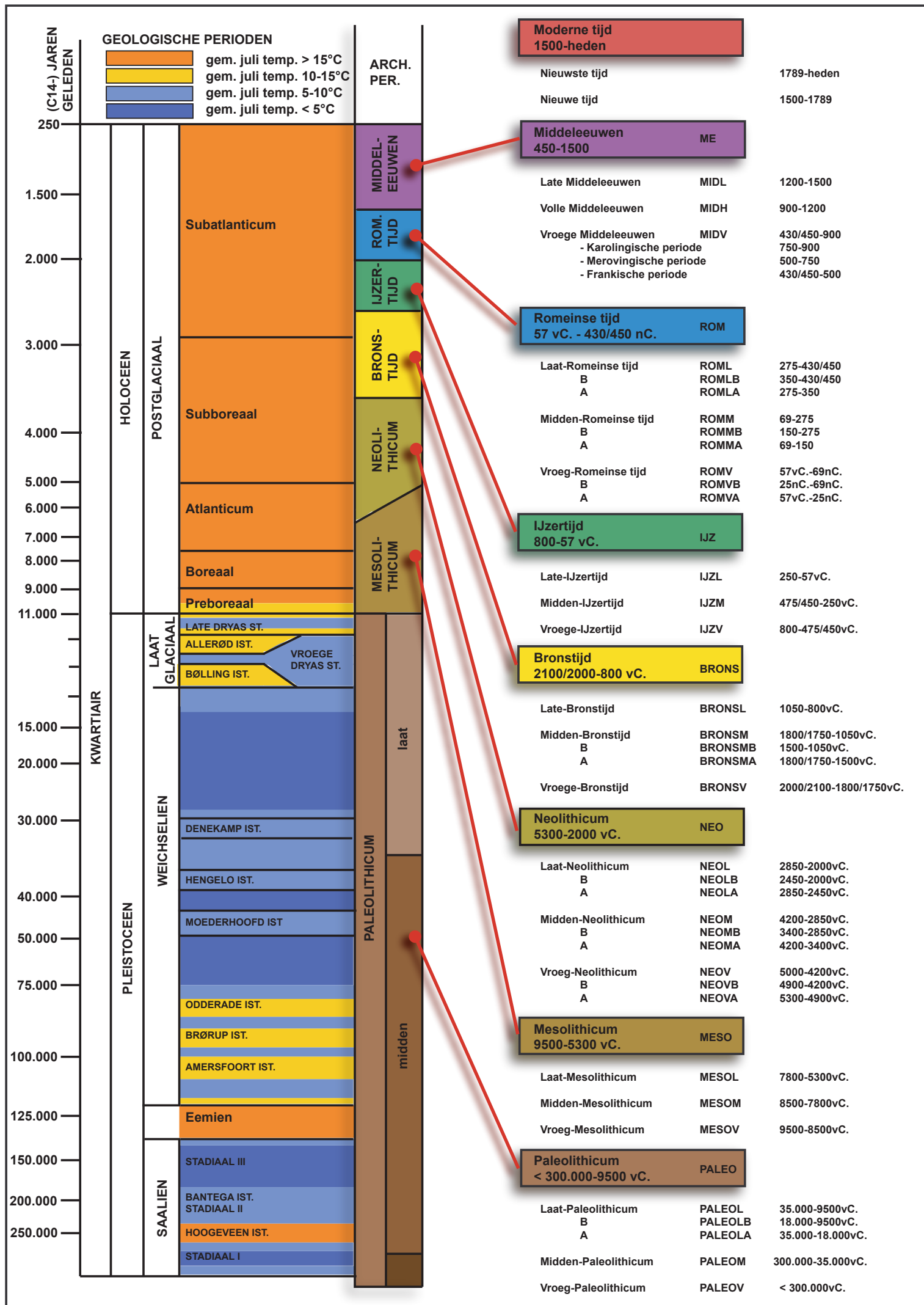
bronstijd	BRONS
- vroege bronstijd	BRONSV
- midden bronstijd	BRONSM
- late bronstijd	BRONSL
ijzertijd	IJZ
- vroege ijzertijd	IJZV
- midden ijzertijd	IJZM
- late ijzertijd	IJZL
Romeins	ROM
- vroeg-Romeins	ROMV
- midden-Romeins	ROMM
- laat-Romeins	ROML
middeleeuwen	MID
- vroege middeleeuwen	MIDV
- volle middeleeuwen	MIDVOL
- late middeleeuwen	MIDL
- postmiddeleeuws	MIDP

Materiaalcategorie:

Aardewerk	AW
Bouwkeramiek	BK
Glas	GL
Metaal	MET
Mortel	MO
Organisch	ORG
Pleisterwerk	PL
Steen	ST
Terracotta	TC

Aardewerk:

Amfoor (ROM)	AM
Bijnasteengoed (MID)	BSTG
Dolium (ROM)	DO
Dunwandig (ROM)	DW
Faïence (MIDP)	FAI
Gebronsd (ROM)	GB
Geverfd (ROM)	GV
Gladwandig (ROM en MIDV)	GW
Grijsbakkend (MID)	GRIJS
Handgevormd	HA
Kurkwaar (ROM)	KU
Lowlands (ROM)	LL
Maaslands (MID)	MAAS
Majolica (MIDP)	MAJ
Pompejaans rood (ROM)	PR
Porselein (MIDP)	POR
Protosteengoed (MID)	PSTG
Roodbakkend (MID)	ROOD
Roodbeschilderd (MID)	RBES
Ruwwandig (ROM en MIDV)	RW
Steengoed (MID)	STG
Terra nigra (ROM)	TN
Terra rubra (ROM)	TR
Terra sigillata (ROM)	TS
Witbakkend (MIDP)	WIT
Wrijfschaal (ROM)	MO

Fotolijst TO-24-MA / 2024D199

+---Opvolging liftput

- | TO-24-MA Liftput (1).jpg
- | TO-24-MA Liftput (2).jpg
- | TO-24-MA Liftput (3).jpg
- | TO-24-MA Liftput (4).jpg
- | TO-24-MA Liftput (5).jpg
- | TO-24-MA Liftput (6).jpg
- | TO-24-MA Liftput (7).jpg
- | TO-24-MA Liftput (8).jpg
- | TO-24-MA Liftput (9).jpg
- | TO-24-MA Liftput (10).jpg

+---Profielen

- | TO-24-MA WP1 PR1 (1).JPG
- | TO-24-MA WP1 PR1 (2).JPG
- | TO-24-MA WP1 PR1 (3).JPG
- | TO-24-MA WP1 PR1 (4).JPG
- | TO-24-MA WP1 PR1 (5).JPG
- | TO-24-MA WP1 PR1 (6).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (1).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (2).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (3).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (4).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (5).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (6).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (7).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (8).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (9).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (10).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (11).JPG
- | TO-24-MA WP2 PR2 (12).JPG
- | TO-24-MA WP3 PR3 (1).JPG
- | TO-24-MA WP3 PR3 (2).JPG
- | TO-24-MA WP3 PR3 (3).JPG

+---Vlak

- | TO-24-MA WP1 VL1 (1).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL1 (2).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL1 (3).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL1 (4).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL2 (1).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL2 (2).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL2 (3).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL2 (4).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL3 (1).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL3 (2).JPG
- | TO-24-MA WP1 VL3 (3).JPG
- | TO-24-MA WP2 VL1 (1).JPG

+---Vondsten

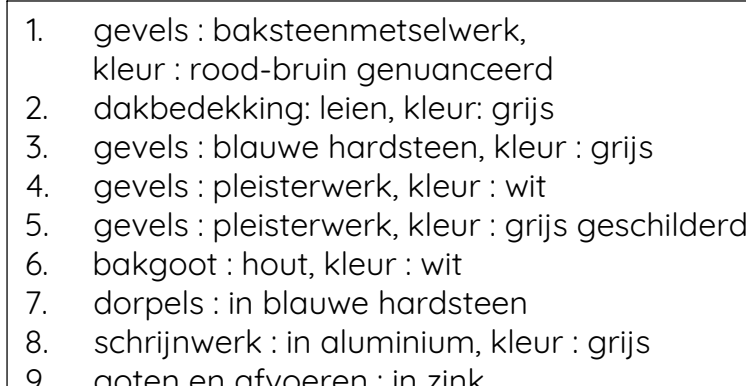
- | TO-24-MA S2 V1 (1).JPG
- | TO-24-MA S2 V1 (3).JPG
- | TO-24-MA S2 V1 (4).jpg
- | TO-24-MA S2 V1 (5).JPG

\---Werkfoto's

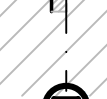
TO-24-MA Werkfoto (1) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (2) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (3) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (4) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (5) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (6) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (7) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (8) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (9) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (10) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (11) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (12) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (13) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (14) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (15) .JPG
TO-24-MA Werkfoto (16) .JPG

Spoornr	Laag	Werkput	Vlak	Gecoupeerd	Soort	Beschrijving	Vorm	Afmetingen (L x B, in cm)	Kleur	Samenstelling	Aflijning	Relaties	Registratiedatum	Fotonummer	Plannummer
1	1	1	1	Nee	Laag	Recente opvulling van uitbraak of put, kwam ook nog voor in VL2	Onregelmatig	250 x 100 in VL1	ZW + GR + RO +VL BEI	Le + ZaLe + Za + VbLe (w) + Bk (m) + Hk (m) + Sk (m) + Me (w) + Lei (w)	Duidelijk	Jonger dan S2 en S3	24/04/2024	TO-24-MA WP1 VL1 (1)	TO-24-MA DET VL1 A4
2	1	1	1	Nee	Laag	Laatromeinse zwarte laag, bevatte radstempel TS	Onregelmatig	300 x 25	ZWBR	Le + Hk (w) + St (w)	Duidelijk	Ouder dan S1, jonger dan S3	24/04/2024	TO-24-MA WP1 VL1 (1)	TO-24-MA DET VL1 A4
3	1	1	1	Nee	Wegdek	Bovenzijde van Romeins wegdek	Onregelmatig	125 x 100	ROGR	Kz (zv) + VbLe (v) + Hk (w)	Duidelijk	Ouder dan S1 en S2	24/04/2024	TO-24-MA WP1 VL1 (1)	TO-24-MA DET VL1 A4
4	1	PR1	1	Nee	Muur	Bakstenen muur in PR1	Rechthoek	40 cm breed, BK-formaat 24 x 11 x 6	DORO + KaMo WIGE	Bk (zv) + KaMo (m)	Duidelijk	/	24/04/2024	TO-24-MA WP1 PR1 (1)	TO-24-MA AO PR A3
5	1	1	2	Nee	Laag	Rand rond S1 in VL2	Rond	10 cm breed	DOGR	Le + Hk (m)	Duidelijk	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 VL2 (1)	TO-24-MA DET VL2
6	1	1	2	Nee	/	Hetzelfde spoor als S2	/	/	/	/	/	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 VL2 (1)	TO-24-MA DET VL2
7	1	1	2	Nee	/	Hetzelfde spoor als S3	/	/	/	/	/	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 VL2 (1)	TO-24-MA DET VL2
8	1	1	2	Nee	Laag		Langwerpig	150 x 40	BRGR	Le + Kz (m) + Si (m) + Bk (m)	Duidelijk	Jonger dan S9	25/04/2024	TO-24-MA WP1 VL2 (1)	TO-24-MA DET VL2
9	1	1	2	Nee	Wegdek	Ophogingslaag in weg	Onregelmatig	150 x 125	BEI GE, GRO	Kz (zv) + Bk (zw) + Hk (w) + Fo (w)	Duidelijk	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 VL2 (1)	TO-24-MA DET VL2
10	1	1	3	Nee	Wegdek	Ophogingslaag in weg	Onregelmatig	150 x 100	GR	Za + Kz (zv)	Duidelijk	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 VL3 (1)	TO-24-MA DET VL3
11	1	1	3	Nee	Wegdek	Ophogingslaag in weg, ruwe kiezel	Onregelmatig	150 x 100	GRBR	Kz (v) + Si (w) + Bk (w)	Duidelijk	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 VL3 (1)	TO-24-MA DET VL3
12	1	PR1	1	Nee	Laag	Recente puinvulling van postmiddeleeuwse kelder	Rechthoek	220 x 80 in profiel	DOBR	Za + Le + Bk (v) + Sk (w) + Hk (w)	Duidelijk	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 PR1 (1)	TO-24-MA AO PR A3
13	1	PR1	1	Nee	Vloer	Vloer van postmiddeleeuwse kelder, hoort bij S4	Langwerpig	220 x 10 in profiel, BK-formaat 24 x 11 x 6	DORO + KqMo WIGE	BK (zv) + KaMo (m)	Duidelijk	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 PR1 (1)	TO-24-MA AO PR A3
14	1	PR1	1	Nee	Laag	Middeleeuwse (?) laag op laatromeinse zwarte laag	Onregelmatig	120 x 80 in profiel	ZWGR VL ROBR	Le + Hk (m) + Sk (m) + KaMo (w) + Si (zw) + Bk (w)	Duidelijk	/	25/04/2024	TO-24-MA WP1 PR1 (1)	TO-24-MA AO PR A3
15	1	PR3	1	Nee	Wegdek	Wegfundering van silexknollen	Onregelmatig	30 x 10 in profiel	DOGR	Le + Si (zv) + Kz (w)	Duidelijk	/	30/04/2025	TO-24-MA WP3 PR3 (1)	TO-24-MA AO PR A3

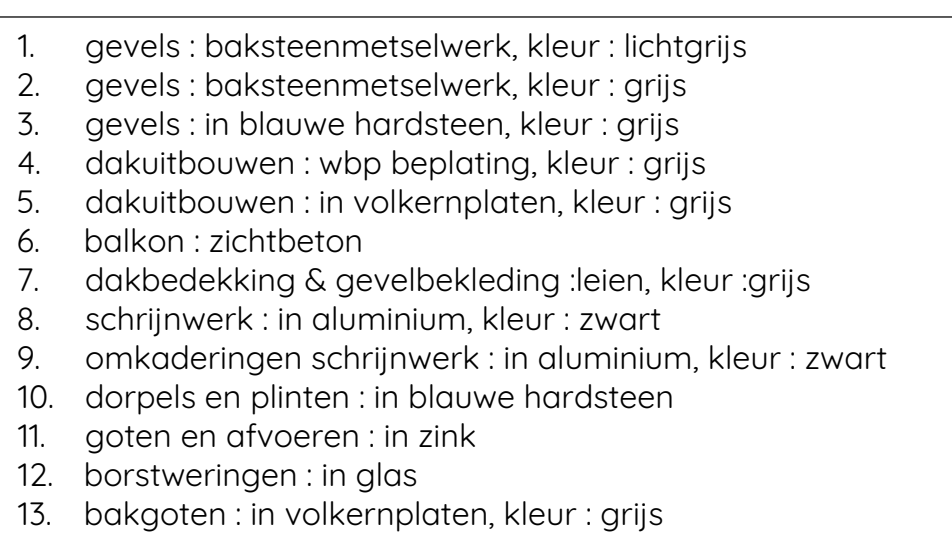
Vondst	Staal	Werkput	Vlak	Spoor	Periode	Materiaal	Soort	Vorm	Type	Datum begin	Datum eind	R	W	B	O	MAI	Versiering	Baksel	Foto	Opmerkingen	Datum inzameling	Wijze inzameling	Invoer door	Datum invoer
1	Nee	1	1	2	ROM	AW	TS	/	/	300	400	0	1	0	0	1	Radstempel	AR	Ja	/	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:31:29
2	Nee	1	1	1	MIDP	AW	POR	Kop	/	/	/	1	0	0	0	1	/	/	Nee	/	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:31:43
3	Nee	1	2	1	MIDP	AW	IND WIT	Kom of Kop	/	eind 18de eeuw	/	1	0	0	0	1	/	/	Nee	/	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:31:53
4	Nee	1	3	10	ROM	AW	TS	/	/	/	/	0	0	4	0	0	/	ZG-LG2	Nee	Al de TS uit dit V-nr hoort vermoedelijk bij elkaar, allemaal recente breuken	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:32:04
4	Nee	1	3	10	ROM	AW	TS	Bord	/	/	/	1	0	0	0	1	/	ZG-LG2	Nee	Al de TS uit dit V-nr hoort vermoedelijk bij elkaar, allemaal recente breuken	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:32:04
4	Nee	1	3	10	ROM	AW	TS	/	/	/	/	0	0	3	0	0	/	ZG-LG2	Nee	Al de TS uit dit V-nr hoort vermoedelijk bij elkaar, allemaal recente breuken	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:32:04
5	Nee	1	3	3	ROM	AW	TS	/	/	100	200	0	1	0	0	1	/	OG	Nee	/	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:32:17
6	Nee	1		0	ROM	AW	TS	/	/	/	/	1	0	0	0	1	/	ZG-LG3	Nee	/	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:32:27
6	Nee	1		0	ROM	AW	MO	Wrijfschaal	VV 343	/	/	1	0	0	0	1	/	DO	Nee	Verbrand. Afhangende rand. Oranjeoze baksel met grijze kern	25/04/2024	Handverzameld	De Winter, N.	2/05/2024 9:32:27
												5	2	7	0									

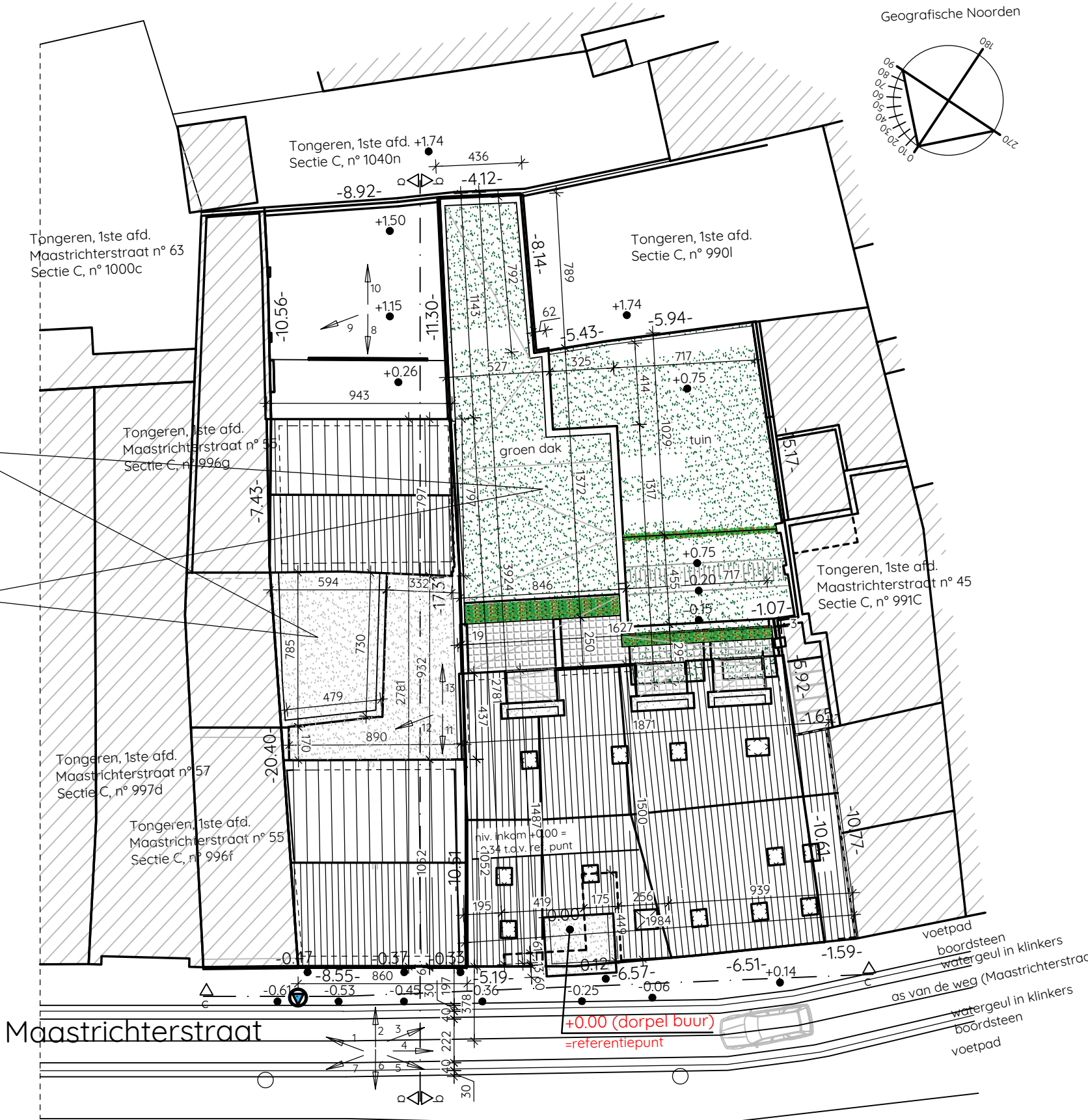
materialen buur links

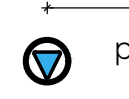
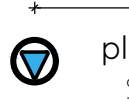
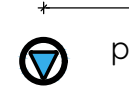
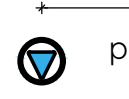
materialen bestaande toestand

materialen buur rechts

inplanting
bestaande toestand

Hoogtepeilen :
 hoogtepeilen zie inplantingsplan

afgewerkt vloerpeil nieuwbouw (Inkom):
 -0.22 t.o.v. referentiepunt (+0.00)

Oppervlakte bouwperceel :

perceel 1079/a	5 a 62 ca
perceel 995/n	3 a 54 ca

Inlichtingen bij het inplantingsplan :

- hydranten : HY: niet gevonden
- geen bomen op het openbaar domein aanwezig
- geen gevestigde erfdoelbaarheden op het bouwperceel
- gebouwen aanwezig op het bouwperceel
- geen slopen gebouwen aanwezig op het bouwperceel
- geen te kappen bomen
- binnenstraten niet aanwezig
- afvoer van huisvuil door gemeentelijke diensten
- voorziening van drinkwater door de openbare distributie maatschappij
- bestaande afvalinzameling door de gemeente Ureterre

Aanwezig :

- riolering : aanwezig, diepte ter plaatse te controleren
- electriciteit : gewoonlijk, aan dezelfde kant van de weg
- waterleiding : aanwezig - telefoon, tv, -
- aardgas : ter plaatse controleren

Wijzigingen		
	datum	omschrijving
A	15/06/2022	omvangingsaanvraag
B		
C		
D		
E		
F		
G		
H		

OMGEVINGSAANVRAAG

Project: Verbouwen van een handelspand naar een commerciële ruimte en 5 appartementen

Adres bouwplaats: Maastrichterstraat 47 - 49 - 51 - 53
3700 TONGEREN

Kadastrale gegevens: 1e Afdeling, Sectie C, nrs. 995n & 1079a
Limburg

Opdrachtgever: Thor Vastgoed BVBA
Adres bouwheer: Hasseltssesteenweg 387
3800 Sint-Truiden

Verantwoordelijke Inhoud plan: bestaande toestand

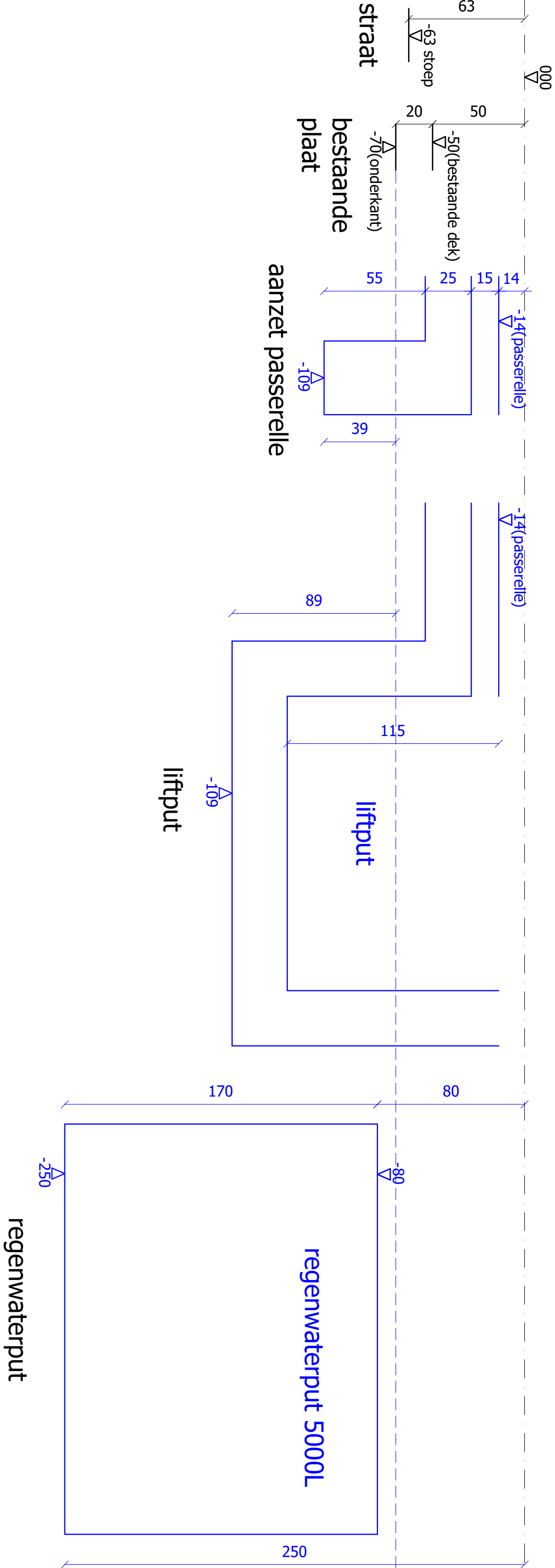
○ LIGGINGSPLAN	School: 1/20000
○ KADASTERPLAN	School: 1/2500
● INPLANTINGSPLAN	School: 1/250
● GRONDPLANNEN	School: 1/50
● GEVELS	School: 1/50
● DOORSNEDEN	School: 1/50
● PROFIELSNEDEN	School: 1/250
○ TUINBEREIK	School: 1/100
● BESTAANDE TOESTAND	School: 1/100
○ DETAILS	School: 1/20 - 1/10

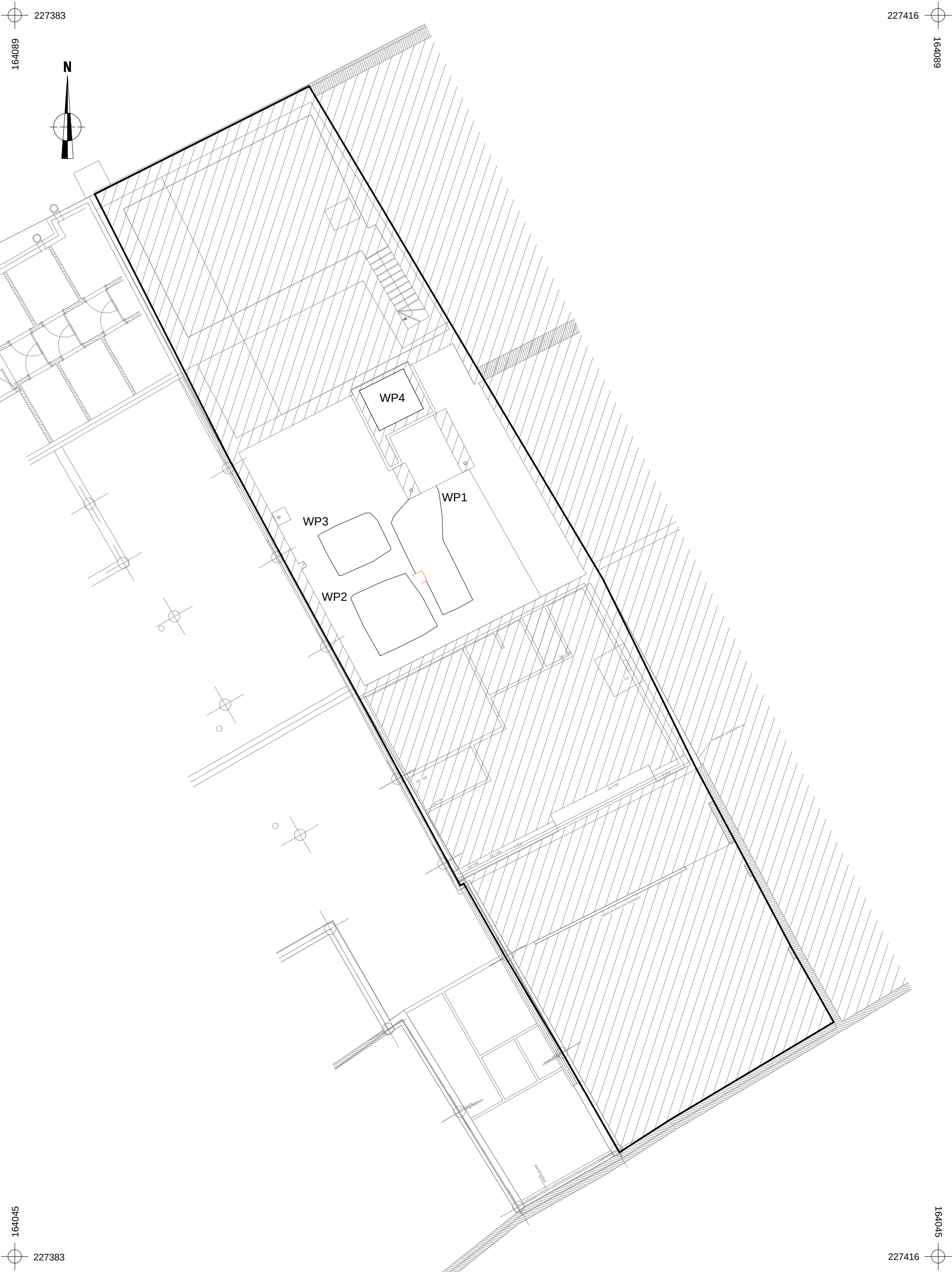
DE AFMETINGEN DIENEN DOOR DE AANNEEMERS NAGEKEKEN TE WORDEN. DE DIMENSIES VAN GEWAPENDE BETONNEN VLOERPLATEN, KLOCHKORMEN, METALEN LUGGERS, BETONKOLMEN, ALGEMEEN GEWAPEND BETON EN WAPENINGEN, HOUTEN EN METALEN CONSTRUCTIES, WORDEN UITGEVOERD VOLGENS DE STUFE VAN HET NEDERLANDSE BIJZONDER TECHNISCHES GEGESCHIEDENIS- EN KUNSTHISTORISCH INSTITUUT, SANTAR EN VERWARMING, OOK PLAATSVERBODEN, BODEMSTUDES, OESKUNDE ONDERZOEKEN ZIJN TEN LASTE VAN HET GEGESCHIEDENISBUROU. DE PLANNEN LIJSTEN EIGENDOM VAN DIT ARCHITECTUUR OFFICE. BIJ DE UITVOERING DEZER WERKEN DIENEN HET ALGEMEEN EN BIJZONDER BISTEK NAGELEEFD TE WORDEN. DE WERKEN ZULLEN STEEDS VOLGENS DE REGELS DER KUNST UITGEVOERD WORDEN.

DIT IS GLEEN UITVOERINGSPLAN

DOOSRIJNUMMER :	BOUWVERGUNNING :	DATUM :	11/08/2023
2022870	DATUM :	PLANNUMMER :	001/002

W671 - Tongeren Citoyen II - niveau's

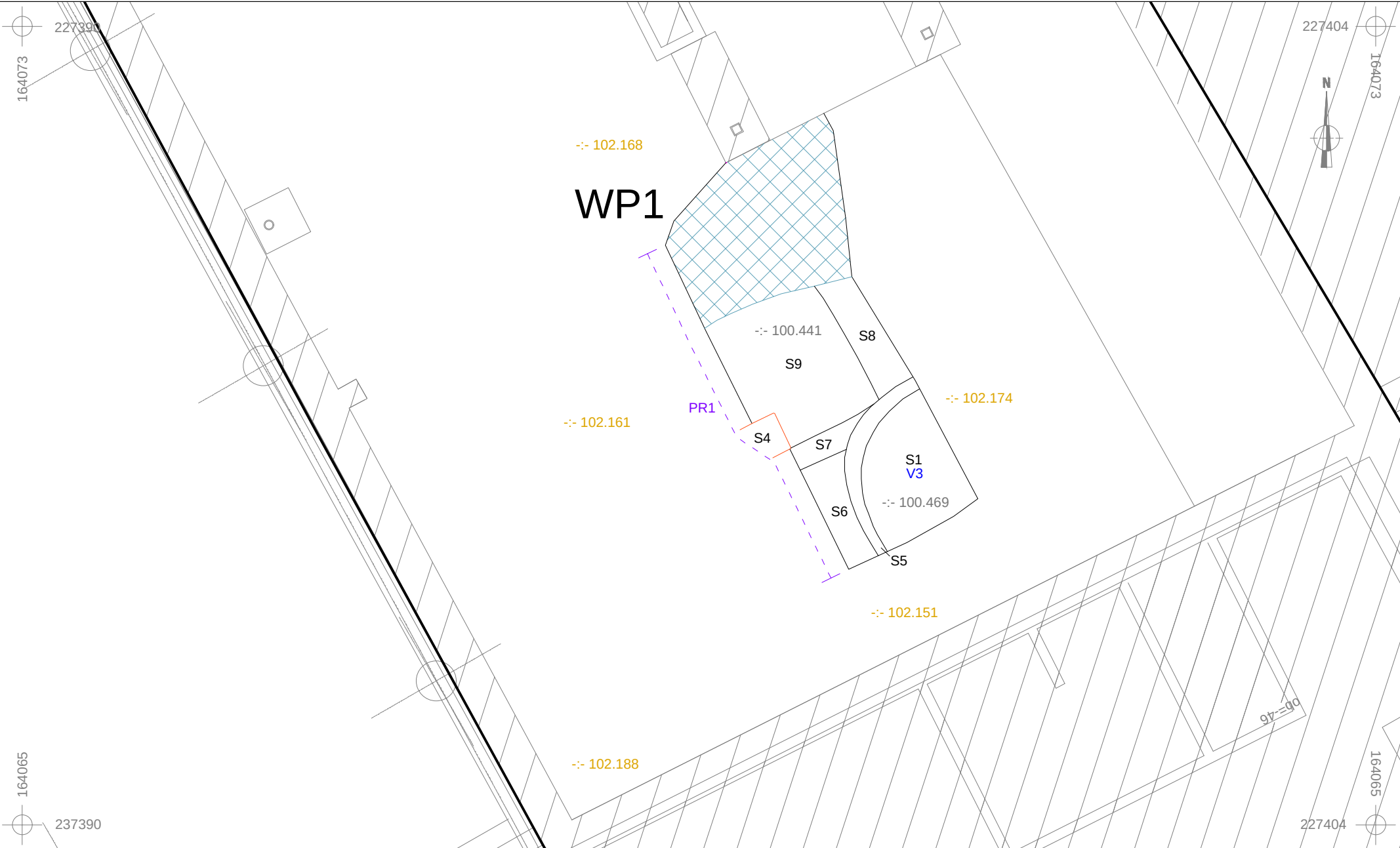
 2024D199 TO-24-MA Tongeren - Maastrichterstraat 53	Onderwerp	Datum	Legende		
	Overzichtsplan op bestaande toestand	Mei 2024	 Rand werkput		
	Schaal 1 : 120	0 6 m	WP1 Werkputnummer		
			 Muurwerk		

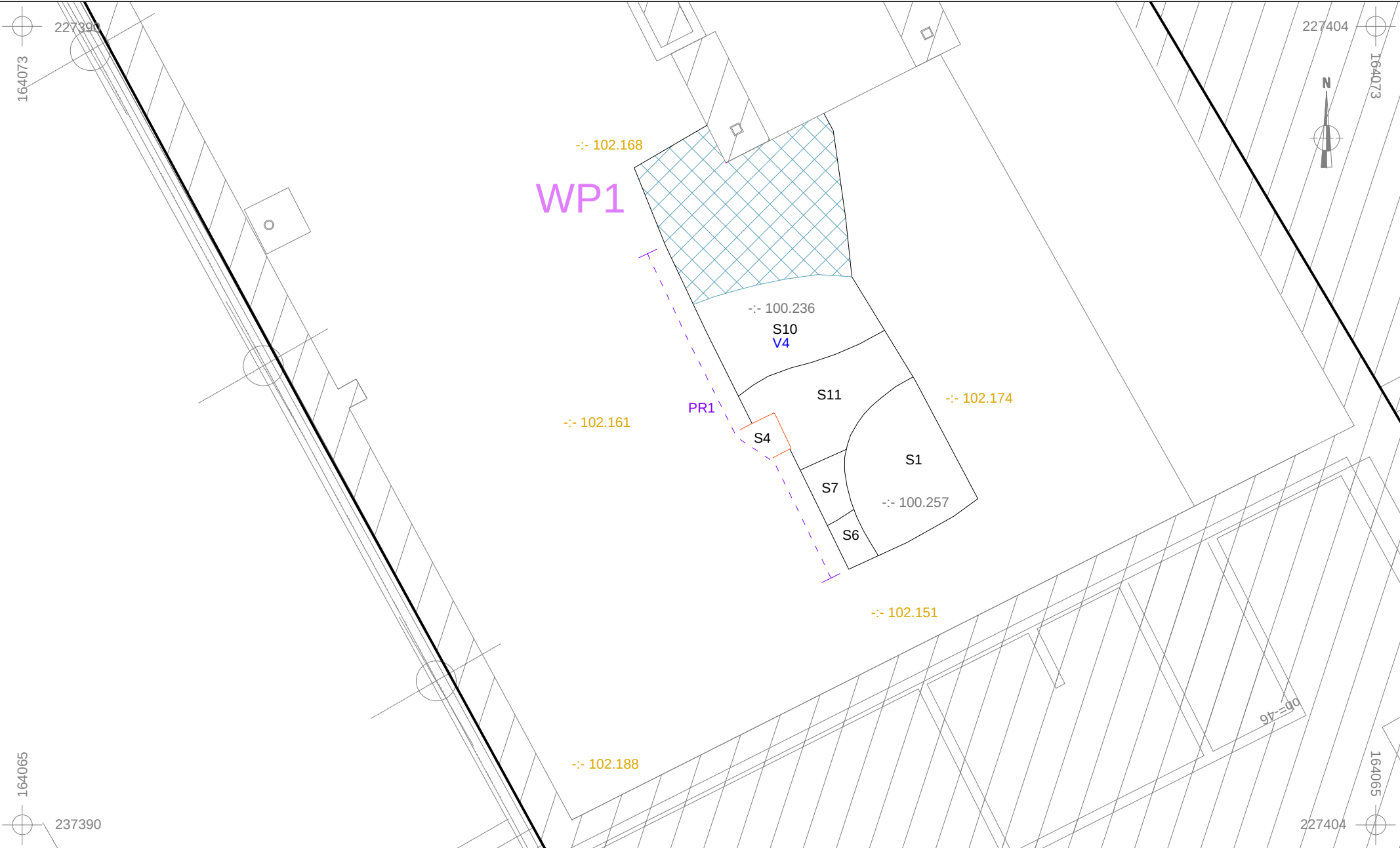
2024D199
TO-24-MA

Tongeren -
Maastrichterstraat
53

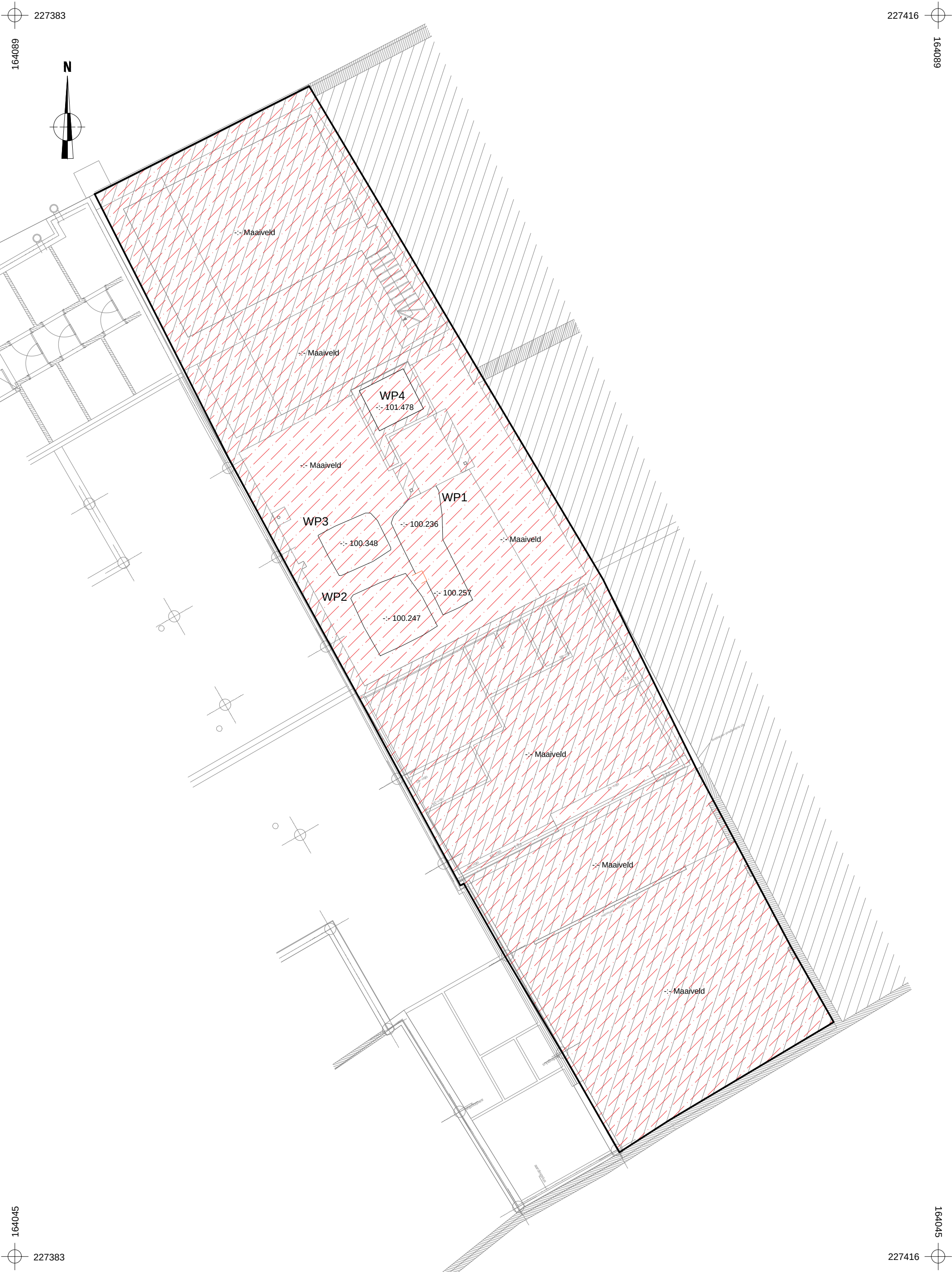
Onderwerp	Datum	Legende		
Overzichtspan op ontworpen toestand	Mei 2024	 Rand werkput	 Ontwerp	
Schaal 1 : 120 		WP1 Werkputnummer		
		 Muurwerk		

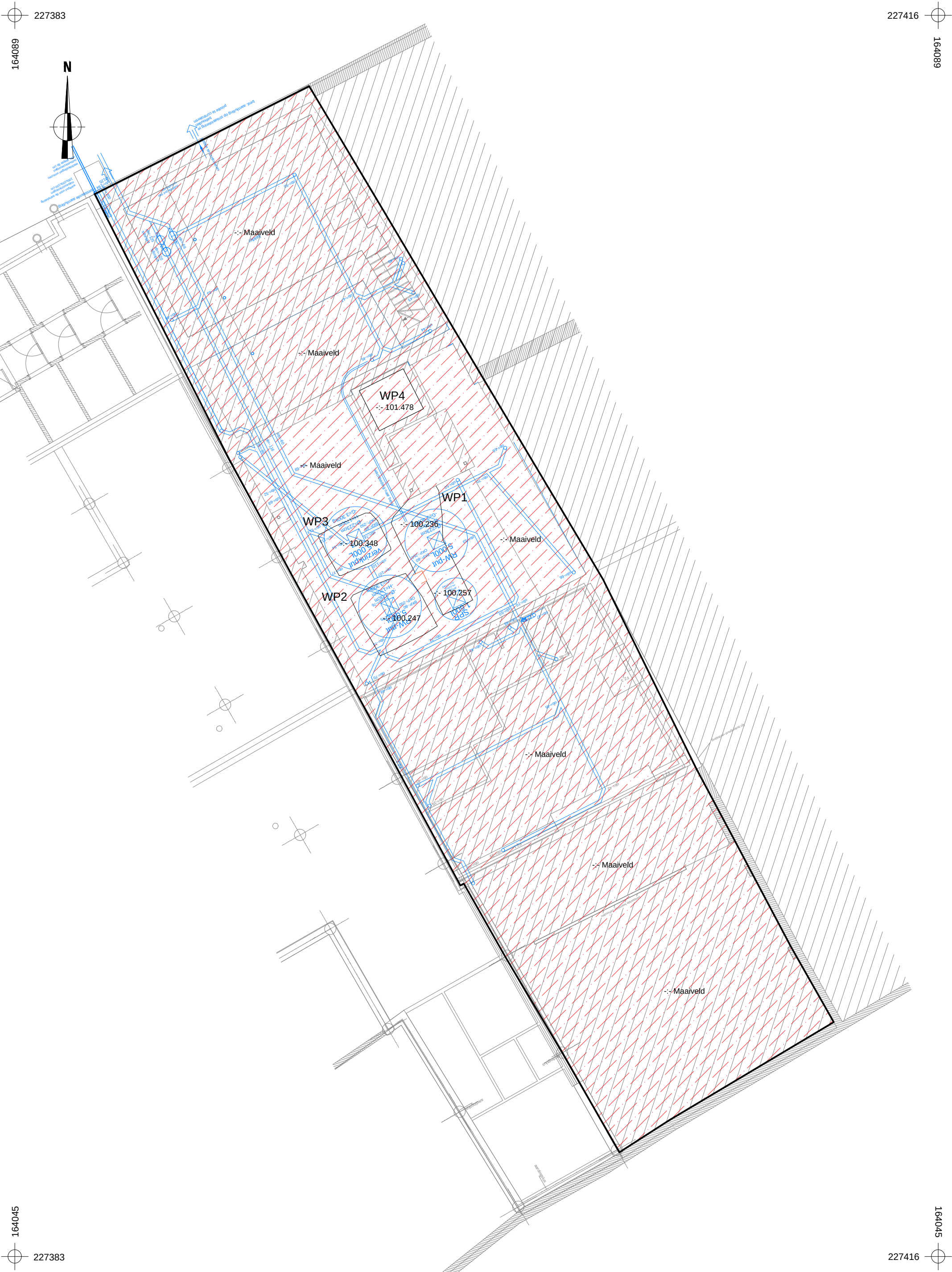
	2024D199 TO-24-MA		Onderwerp	Datum		Legende		
	Detailplan VL2			Mei 2024		 Rand werkput	 Verstoringsen	 Muurwerk
	Tongeren - Maastrichterstraat 53		Schaal	0 2,5 m		 Spoorcontouren	 Niveauverschil	 Profiel
			1 :50			S1 Spoornummer	V1 Vondstnummer	-:- 101.204 Absolute hoogte (in m TAW)

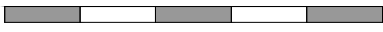

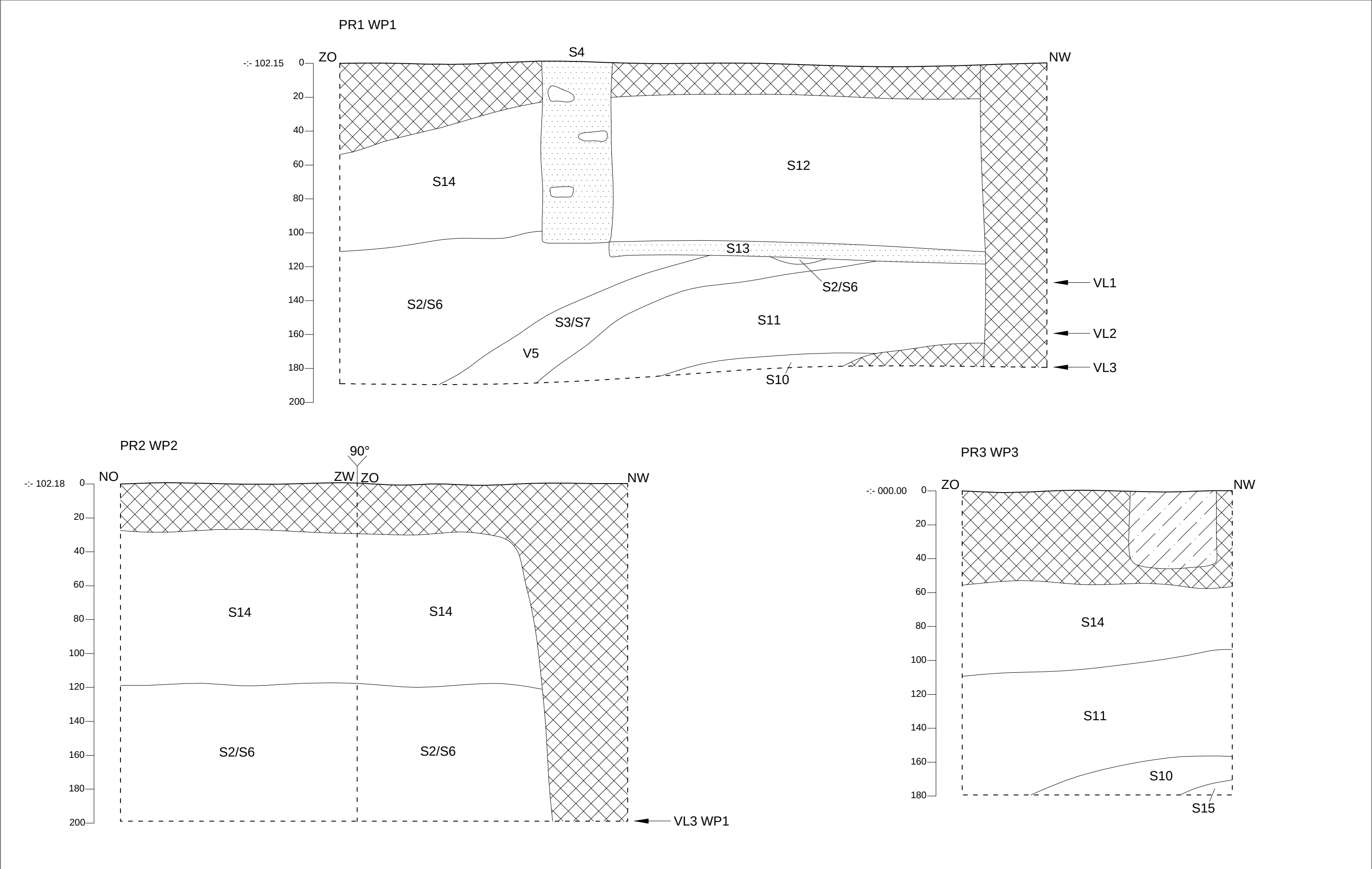
	2024D199 TO-24-MA		Onderwerp	Datum	Legende			
			Detailplan VL3	Mei 2024		Rand werkput	 Verstoringsen	 Muurwerk
	Tongeren - Maastrichterstraat 53		Schaal 1 : 50	0 2,5 m		Spoorcontouren	 Niveaoverschil	 PR1 Profiel
					S1	Spoornummer	V1 Vondstnummer	-:- 101.204 Absolute hoogte (in m TAW)

	2024D199 TO-24-MA		Onderwerp	Datum		Legende	
	Tongeren - Maastrichterstraat 53		Overzichtsplan behoud in situ op bestaande toestand	Mei 2024		 Rand werkput	-:- 44.508
			Schaal 1 : 120			 In situ behoud	Absolute hoogte (in m TAW)
						 Archeologievrij	

	2024D199 TO-24-MA		Onderwerp	Datum	Legende			
	Tongeren - Maastrichterstraat 53		Overzichtsplan behoud in situ op ontworpen toestand	Mei 2024	 Rand werkput	-:- 44.508	Absolute hoogte (in m TAW)	
			Schaal 1 : 120		 In situ behoud	 Ontwerp		
					 Archeologievrij			

	2024D199 TO-24-MA		Onderwerp		Datum		Legende			
	Tongeren - Maastrichterstraat 53		Profielen		Mei 2024			Verstoring	PR1	Profielnummer
			Schaal					Beton	S1	Spoornummer
			1 : 20					Muurwerk	-:- 102.16	Hoogte TAW

